

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA ŞİRKETLERİN MERKEZ DEĞİŞİKLİĞİ VE UYGULANACAK HUKUK**CHANGE OF HEADQUARTERS OF COMPANIES IN INTERNATIONAL PRIVATE LAW AND APPLICABLE LAW**Burcu İRGE ERDOĞAN* [10.21492/inuhfd.1550367](https://doi.org/10.21492/inuhfd.1550367) **Makale Bilgi**Gönderi: 15/09/2024
Kabul : 02/02/2025**Anahtar Kelimeler**Tüzel Kişi,
Şirket,
Şirketlerin Tabiiyeti,
Şirket Merkezi,
Merkez Değişikliği.**Article Info**Received: 15/09/2024
Accepted: 02/02/2025**Keywords**Legal Entity,
Company,
Nationality of
Companies,
Company
Headquarters,
Change of
Headquarters.**Özet**

Şirketlerin merkezleri tabiiyetlerinin belirlenmesinde ana unsurdur. Şirketlerin merkezlerini değiştirmeleri ve buna bağlı olarak tabi oldukları ülkeyi değiştirmeleri mümkündür. Şirketler merkezlerini; faaliyetlerini daha kolay yürütmek veya tabiiyetinin bağlı olduğu ülkenin çeşitli yükümlülüklerinden kurtulmak sebebiyle değiştirebilir. Avrupa Birliği hukukunda “şirketlerin serbest dolaşımı” ilkesi karşımıza çıkmaktadır. Bir Avrupa Birliği ülkesinde kurulu şirket merkezini ve faaliyetlerini bir başka AB ülkesine serbestçe taşıma hakkına sahiptir. Türk hukuku bakımından şirketlerin tabiiyeti ve merkezinin bulunduğu yer şirket hukuku uyumsuzlukları bakımından önemlidir. Bu nedenle yerleşme özgürlüğünden öte şirketler hakkında uygulanacak hukukun tespitinde şirket tabiiyeti ve buna bağlı olarak da merkezinin tespiti ve taşınması kurallarının incelenmesi bu çalışmanın amacıdır. Türk kanunlar ihtilafı sisteminde şirketler ve faaliyetlerine ilişkin ayrıca düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle şirketler hukukunda şirketin statüsüne dair konularda uygulanacak hukuk MÖHUK madde 9’a göre tayin edilecektir. Çalışmamız kapsamında şirketin merkez değişikliği konusunda da aynı hüküm dikkate alınacaktır. Şirketlerin merkez nakilleri ve uygulanacak hukukun belirlenmesinde doğabilecek sorunlar ele alınmaya çalışılmıştır.

Abstract

The headquarters of companies are the main factor in determining their nationality. Companies may change their headquarters in order to get rid of the legal procedures and obligations of the countries. It is possible for companies to change their headquarters and accordingly change their country of incorporation. The principle of “free movement of companies” appears in European Union law. A company established in a European Union country has the right to freely transfer its headquarters and activities to another EU country. In terms of Turkish law, the nationality of companies and the location of their headquarters are important in terms of company law disputes. For this reason, the purpose of this study is to examine the nationality of the company and, accordingly, the rules of determination and relocation of its headquarters in determining the law applicable to companies beyond the freedom of establishment. There is no separate regulation regarding companies and their activities in the Turkish conflict of laws system. Therefore, the law to be applied in matters regarding the status of the company in company law will be determined according to MÖHUK article 9. Within the scope of our study, the same provision will be taken into consideration regarding the change of the company's headquarters. The problems that may arise in the determination of the company's headquarters transfer and the applicable law have been tried to be addressed.

EXTENDED SUMMARY

Changing companies' headquarters is becoming an increasingly common strategy to avoid tax obligations, driven by the development of economic structures and increased commercial contracts. This study first analyzes theories related to company structure and general concepts and then examines company nationality, the free movement of companies, and changes in company headquarters.

To analyze certain rules related to companies, the concept of legal personality must be examined. There are various theories explaining legal personality, including assumption theory, realist theory, and fiction theory. Assumption theory views legal personality as an artificial entity created by the legal order and argues that only natural persons can possess rights and legal capacity. A legal personality is an artificial entity created for practical purposes and has no will. Realist theory emphasizes that a legal entity is distinct and independent from the individuals who constitute it based on the fact that it results from the aggregation of other personalities. According to this theory, no authorization from the state is required to acquire legal personality. Fiction theory argues that legal personality is an entity that does not actually exist but is recognized through human thought.

In Turkish law, the acquisition of legal personality in company law is regulated by specific procedures. For each type of company, the conditions specified by law must be fulfilled. The only type of company that does not have a legal personality is an ordinary partnership.

As for the "headquarters" of a company, the term is not clearly defined in Turkish Commercial Law. However, registering the company's headquarters with the Trade Registry is mandatory. It is important to note that foreign companies with their registered office abroad are required to provide an address in Turkey in order to operate. Branches of companies not headquartered in Turkey must be registered in Turkey, just like companies established domestically, without prejudice to the provisions of their home country's laws regarding the trade name. The fully authorized commercial representative appointed to these branches must reside in Turkey. If the commercial enterprise has more than one branch, any subsequent branches opened after the registration of the first branch shall be registered in the same manner as domestic commercial enterprise branches.

Nationality is the legal and political bond that binds a natural person or thing to a state. While citizenship is used only for natural persons, nationality is a broad concept used for natural persons, legal persons, and things. Legal entities have a nationality. Whether a commercial company is Turkish or foreign nationality results in significant legal differences. Determining nationality is crucial for the functioning of the company and its position in legal relations. Turkish law does not have specific regulations for determining the nationality of commercial companies. States use several theories to establish the nationality of commercial companies. These are the place of establishment theory, the center of administration theory, and the control theory.

Although there is no explicit regulation in Turkey regarding the determination of company nationality, the following assessment can be made based on the headquarters and place of establishment criteria: A company established and headquartered in Turkey is considered a Turkish company. In fact, a company established under Turkish legislation must have its headquarters in Turkey. It is not permissible for a company established in Turkey to designate its headquarters abroad.

The concept of freedom of domicile not only covers nationality, recognition, and conflict of laws rules applicable to the company but also addresses how a company established in one country may expand into different countries. Differences between the place of incorporation and the place of activity of a company essentially complicate determining its nationality. The Court of Justice of the European Union (ECJ) has clarified the issue of the free movement of companies through several judgments, including Daily Mail, Centros, Überseering, Sevic, and Inspire Art.

According to Turkish Company Law, Article 12 of the 'Law on the Enforcement and Implementation of the Turkish Commercial Code' regulates the registration of Turkish branches of foreign companies and the transfer of the headquarters of Turkish companies abroad.

In company law, changes of headquarters are possible under domestic legislation for changes within Turkey and by applying both the conflict of laws rules and the domestic legislation of the countries involved in transferring headquarters to foreign countries. Country-specific differences in the legal personality, recognition, and nationality of companies are also encountered in headquarters changes.

Operating in a country other than their country of incorporation is essential for companies within the framework of freedom of domicile and the free movement of capital. In such cases, uncertainty regarding conflict of law rules may arise concerning potential disputes. From determining the status of a company, which is technically considered a 'foreign company,' to resolving issues related to applicable law in all matters concerning companies, challenges may occur.

Turkish law does not contain a specific provision regarding the law applicable to the nationality of foreign companies. In the Turkish private international law system, only the provision under Article 9(4) of the International Private and Civil Procedure Law on corporate law is in force. According to this provision, the capacity of legal persons or groups of persons to exercise rights and perform acts is governed by the law of the administrative center specified in their statutes. However, Turkish law may apply if the actual administrative center is located in Turkey. When a company with its headquarters in Turkey relocates its headquarters abroad by fulfilling the conditions set out in the legislation, it results in a change of the company's nationality. Upon transferring the head office from Turkey to another country, the company ceases to be considered a Turkish company. Therefore, the company's status changes completely in the event of a dispute.

I. GİRİŞ

Günümüzde tüm dünyada ekonomik yapıların bütün haline gelmeleri ile çok uluslu şirketlerin sayısında artış gözlemlenmektedir. Çok uluslu şirketler birden fazla farklı ülkede sürekli ve düzenli üretim, pazarlama, hizmet gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Şirketlerin büyümesi ve gelişmesi ekonomik yapılarla orantılı olarak değişiklik göstermekte ve burada ülkelerin şirketler hukuku yaptırımları önem arz etmektedir. Şirketlerin merkez değişikliği gerek şirketlerin ekonomik yapılarının gelişmesi gerekse ticari sözleşmelerin artırılması ile vergi yükümlülüklerinden kaçınmak anlamında gittikçe sık başvurulanan bir yoldur. Şirketler,

kuruldukları ya da yönetildikleri ülke hukuklarındaki birtakım yüklerden kurtulmak amacıyla merkez değişikliği yoluna gidebilirler.

Türk hukukunda şirket merkezinin ticaret sicile tescilli tüzel kişiliği olan şirketler bakımından zorunludur. Merkez değişikliği konusunda ise mevzuatta yer alan şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Merkezi Türkiye’de olan bir şirketin merkezinin yabancı bir ülkeye taşınması durumunda şirket Türk tabiiyetini yitirecektir. Buna göre de Türk mahkemelerinde olası bir uyuşmazlıkta şirketin statüsü ve uygulanacak hukuk buna göre tespit edilecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, yabancı şirket ile yabancı sermayeli şirket kavramları birbirinden farklıdır.

Türk milletlerarası özel hukukunda yer alan hükümlerde şirketler ile ilgili özel bir hüküm yer almamakla birlikte çalışmanın konusu bağlamında merkez değişiklikleri konusunda da düzenleme bulunmamaktadır. Günümüzde şirketlerin çeşitli maliyetleri azaltmak veya hukuki sorumluluklarını daha net belirleyebilmek adına sıklıkla sınırötesi merkez değişikliği yoluna gidilmektedir. Uygulama bakımından Türkiye’de kurulu bir şirketin yurtdışına merkezini taşıması veya yurtdışında merkezi olan bir şirketin merkezini Türkiye’ye taşıması durumunda usulen taşıması gereken şartların yanında esas bakımından uygulanacak hukukun nasıl tespit edileceği sorununun ele alınması faydalı olacaktır.

Bu çalışmamızda, öncelikle şirketlerin yapıları ve genel kavramlar hakkındaki teoriler ile şirketlerin tabiiyeti, şirketlerin serbest dolaşımı ve şirketlerin merkez değişiklikleri incelenmeye çalışılmıştır.

II. TEMEL KAVRAMLAR

A. Tüzel Kişilik

Tüzel kişilik, kişi veya mal topluluğunun sürekli bir amaca sahip olarak örgütlendiği ve kendini oluşturan kişi ve mallardan bağımsız yapıdır¹. Türk Medeni Kanunu (TMK)² madde 47’de “Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.” şeklinde tüzel kişiliğin tanımı bulunmaktadır. Buna göre belirli ve sürekli bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş ve kendisini kuran kişilerden bağımsız olan kişi veya mal topluluğuna tüzel kişi denir³. Tüzel kişiler, özel hukuk tüzel kişileri, kamu hukuku tüzel kişileri⁴ ve kamu iktisadi teşebbüsleri⁵ olarak üç ana ayrımda incelenir. Özel hukuk tüzel kişileri; şirketler, dernekler, vakıflardır. Çalışma konumuz özel hukuk tüzel kişilerinden en sık karşılaşılan şirketlerdir⁶. Şirketler kendi içinde tüzel kişiliğe sahip olup olmama yönünden ikili ayrımdadır: Tüzel kişiliği haiz şirketler -ki bunlar kanunda sınırlı sayıda gösterilmiştir-; tüzel kişiliği haiz olmayan şirket, adi şirket -Türk Borçlar Kanunu⁷ madde 620 vd. da düzenlemiştir-.

Türk Ticaret Hukuku’nda şirket; bir ya da daha fazla gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelerek yazılı sözleşme ile, sermaye koymayı taahhüt ederek ekonomik bir amaç için kanunda sayılı tiplerden birine uygun şekilde oluşturduğu tüzel kişiliktir⁸. Şirketlerinin ana unsurlarından biri tüzel kişi olma unsurudur. Bilindiği gibi, tüm ticari şirketler⁹ ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir. Şirketler hukukunda, ticaret şirketinin tüzel kişilik kazanması, ticaret siciline tescil ile mümkündür¹⁰. Şirketin, sicile tescil edilmesi tüzel kişilik kazanmada kurucu unsurdur. Tüzel kişi olmanın kendiliğinden getirdiği bir takım hukuki özellikler bulunmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu¹¹ (TTK) madde 125/2 gereği, TMK’nın 48’inci maddesi hükümleri, ticaret şirketlerine uygulanacaktır. Ticaret şirketlerine uygulanacak kanun hükümleri, kanunda sayılan tüm şirket türlerine özgü hükümler saklı tutularak, Türk Medeni Kanun’un tüzel kişileri düzenleyen hükümleri ile Türk Borçlar Kanunu’nun adi şirketi düzenleyen hükümleri, şirketin özelliklerine uygunluğu dâhilinde uygulanır. TTK madde 125’e göre; “(1) Ticaret şirketleri tüzel kişiliği haizdir. (2) Ticaret şirketleri, TMK’nın 48 inci maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilir ve borçları üstlenebilirler. Bu husustaki kanuni

¹ OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s.824, dn.1; HATEMİ, Hüseyin: Medeni Hukuk Tüzel Kişileri Cilt I, Giriş, Tarihi Gelişim, Eski Vakıflar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1979, s.41; ÖZTAN, Bilge: Tüzel Kişiler (Ders Notları), Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s.3; Tüzel kişiliğin niteliğini açıklamak için çeşitli teoriler doktrinde yer bulmaktadır. Bunlar; farazi kişilik teorisi, gerçek kişilik teorisi, Amaç kişiliği teorisi ve soyutlama teorisi. Ayrıntılı bilgi için bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.297-298; ÖZSUNAY, Ergun: Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler Tüzel Kişilerin Genel Teorisi/Dernekler/Vakıflar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1982, s.5-6.

² 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Kabul Tarihi: 22/11/2001, RG: 08/12/2011, 24607.

³ DURAL, Mustafa/ÖGÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II, Kişiler Hukuku, 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s.196; ERGÜN, Ömer: Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s.9 vd.; ÖZTAN, s.3; AKÜNAL, Teoman: Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s.4.

⁴ Kamu tüzel kişileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İSBİR, K. Begüm: Kamu Tüzel Kişiliği, Turhan Kitabevi, Ankara 2017, s.11 vd.

⁵ Türk Medeni Kanunu madde 47’nin gerekçesi incelendiğinde tüzel kişiliğin 3 temel unsuru olduğu söylenebilir. Bunlar: örgütlenme, belirli ve sürekli amaç ile hukuk düzenince tanınmadır.

⁶ Şirketler veya “ortaklıklar” şeklinde terim olarak kullanılması mümkündür. Nitekim doktrinde yazarlar gerek eser isimlerinde gerekse içeriklerinde “ortaklık” kavramını kullanmayı tercih etmektedir.

⁷ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, Kabul Tarihi: 11/01/2011, RG: Tarih: 04/02/2011, 27836.

⁸ BAHTIYAR, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2024, s.314; BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: Ticaret Hukuku Dersleri, 2. Bası, Dora Yayıncılık, Bursa 2012, s.543; AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 4. Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023, s.10; PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 9. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s.4.

⁹ TTK madde 124’e göre ticaret şirketleri kolektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerdir. Adi şirketin tüzel kişiliği yoktur ve Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiştir. Tüzel kişiliği olmadığı için adi şirket çalışmamız kapsamında değildir.

¹⁰ DEMİREL, Duygu: Ticaret Sicili, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s.22.

¹¹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Kabul Tarihi:13/01/2011, RG: 14/02/2011, 27846.

istisnalar saklıdır¹²,”

Tüzel kişilik kavramını açıklayan çeşitli teoriler bulunmaktadır. Bunlar: varsayım teorisi, gerçeklik teorisi ve soyutlama teorisidir.

Varsayım Teorisi; tüzel kişiliği, hukuk düzeninin yarattığı yapay kişilik olarak değerlendirir. Buna dayanak olarak tüzel kişiliğin kazanılmasında devletten izin alınması, kişi olmaya bağlanan hak ehliyetinin kanunla sınırlandırılması ile fiil ehliyetlerinin olmayışı ve haksız fiil sorumluluklarının bulunmayışıdır¹³. Varsayım teorisi sadece gerçek kişilerin hak ve fiil ehliyetine sahip olabileceğini savunur. Tüzel kişi pratik ihtiyaçlar sebebiyle yaratılmış yapay varlık ve iradesi yoktur¹⁴. Bu teoriye göre kişi veya mal topluluğunun kişilik kazanabilmesi kanun koyucunun iradesine bağlıdır. Tüzel kişilik adına işlemler sadece temsil yoluyla yapılabilir, tüzel kişinin fiil ehliyeti yoktur¹⁵.

Gerçeklik Teorisi¹⁶; tüzel kişiliğin, başka kişiliklerin bir araya gelerek oluşmasından yola çıkarak, kendisini meydana getiren kişilerden farklı ve bağımsız olduğunu vurgular¹⁷. Tüzel kişilerini insanlardan farkı maddi varlık sahibi olmamalarıdır. Bu nedenle tüzel kişiler de fiil ehliyetine sahiptir ve cismani nitelik taşımaya da organları vardır¹⁸. Bu teoriye göre, tüzel kişilik kazanımlarında devletten izin alınması gerekli değildir. Tüzel kişilerin hak ehliyeti, gerçek kişilerle eşit olmalı, fiil ehliyetleri olmalı ve haksız fiilden sorumlu tutulabilmelidirler¹⁹. Tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi hak ve fiil ehliyetine sahiptir, bu nedenle organ sıfatına sahip gerçek kişilerin fiilleri sanki tüzel kişinin fiili gibi kabul edilmelidir²⁰.

Soyutlama teorisi²¹; tüzel kişiliği aslında var olmayan fakat insan düşünceleri tarafından kabul edilen bir varlık olduğunu ileri sürmektedir. Tüzel kişi, kendisini oluşturan kişi veya mal topluluğundan soyut biçimde ayrılmış ve bağımsız bir varlık olarak kendini göstermektedir.

Türk şirketler hukukunda tüzel kişilik kazanım yöntemi farklı usullerle düzenlenmiştir. Komandit ve kollektif şirketlerin tüzel kişilik kazanımı tescile bağlanmıştır. TTK madde 232'ye göre komandit şirketler ve kollektif şirketler ticaret siciline kayıt ile tüzel kişilik kazanırlar. Limited şirketler açısından şirketin kuruluş zamanı TTK madde 585'te düzenlenmiştir. Buna göre: limited şirkette kurucuların imzaları noter tarafından onaylanması ve esas sözleşmede şirket kurma iradeleri yer almasının yanında nakdi sermayenin ödenmesi koşuluyla kurulmuş sayılacağı düzenlenmiştir. TTK madde 587 tescil usulünü düzenlemekte ve şirketin tescil ile tüzel kişilik kazanacağını hükme bağlamaktadır. Anonim şirketler de tüzel kişilik kazanılması için izne değil tescile tabidir. Kanunun emrettiği hususları denetleyen Ticaret Sicil Müdürlükleri, tescile yetkilidir²². Tescil anında tüzel kişilik kazanılmış olur (TTK madde 355). Tüzel kişilik varlığında kendiliğinden ortaya çıkan birtakım hususlar vardır. Her gerçek ve tüzel kişinin kendisine özgü bir ismi bulunmaktadır. Bu isim ticaret hukukunda ticaret ünvanıdır²³. Dolayısıyla tüzel kişiliği olan her şirket bir ticaret ünvanına sahip olmalıdır²⁴. Her tacir açıldığı tarihten itibaren onbeş gün içinde, işletmesini ve seçtiği ticaret ünvanını tescil ettirmek zorundadır (TTK madde 40/1). Tescil edilmiş ticaret ünvanı TTK madde 52'ye göre korunur. Ticaret ünvanının uluslararası korunması ise 1883 tarihli Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi²⁵ hükümleri kapsamındadır. Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre, her gerçek ve tüzel kişinin bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Gerçek kişilerin ikamet ettikleri yeri bildirme zorunlulukları vardır. Tüzel kişiler için ise, kuruluş belgesinde düzenlenmesi mümkün olmakla birlikte, şayet düzenlenmemişse işlerin yönetildiği yer olarak kabul edilir (TMK madde 51). Bununla birlikte Türk Medeni Hukuku'nda yerleşim yerinin teklifi ilkesi kabul edilir. Gerek gerçek kişilerin gerekse tüzel kişilerin birden

¹² Şirketler hakkında TTK'da düzenleme olmayan hallerde TBK hükümlerinin uygulanacağı konusunda hüküm bulunmaktadır. TTK Madde 126: “(1) Her şirket türüne özgü hükümler saklı kalmak şartıyla, Türk Medeni Kanununun tüzel kişilere ilişkin genel hükümleri ile bu Kısımda hüküm bulunmayan hususlarda Türk Borçlar Kanununun adı şirkete dair hükümleri her şirket türünün niteliğine uygun olduğu oranda, ticaret şirketleri hakkında da uygulanır.” düzenlemesi bulunmaktadır.

¹³ SAVIGNY, Friedrich Carl von: System des Heutigen Römischen Rechts, Band II, Veit, Berlin 1840, s.236; ERDOĞAN, İhsan/KESKİN, A. Dilşad: Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku), 5. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.340-341.

¹⁴ DURAL/ÖĞÜZ, s.222.

¹⁵ SAVIGNY, s.282 vd., s.293.

¹⁶ GIERKE, Otto von, Deutsches Privatrecht: Erster Band Allgemeiner Teil und Personenrecht, 3. Auflage (unveränderter Nachdruck der zweiten Auflage von 1936), Duncker & Humblot, Berlin 2010, s.471.

¹⁷ Tüzel kişilik kanun koyucular tarafından mevzuatla düzenlendiği için bu teorilerin tartışılması devam etmektedir. Ayrıca Medeni Kanun'da gerçek kişilik teorisinin kabul edildiğini gösteren ifadeler bulunmaktadır. Tüzel kişilerin fiil ehliyetine sahip olduğunu belirten TMK madde 49 ile tüzel kişinin organlarının hukuka aykırı fiilleri sebebiyle tüzel kişinin sorumlu olacağını belirten TMK madde 50/II-III hükümleri de gerçeklik teorisi belirtilmektedir.

¹⁸ OĞUZOĞLU, Cahit: Eski ve Yeni Telakkilere Göre Hükmi Şahsiyet, Ankara, Hukuk İlmini Yayma Kurumu Konferanslar Serisi, 1937, s.14-16.

¹⁹ KIRCA, İsmail/ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal/MANAVGAT, Çağlar: Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013, s.65.

²⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.223; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.243.

²¹ ÖZTAN, s.10; KAŞAK, Fahri Erdem: “Tüzel Kişilik Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 2020, s.1247.

²² Ticaret Sicili, ticari işleme ile ilgili bazı belge onay ve işlemlerin kaydedilmesi, kurulması ve açıklanması ve üçüncü kişilerin haberdar edilmesi ile işlemlerin kanıtlanmasına hizmet eden bir kurumdur. BAHTIYAR, s.199 vd.

²³ Bu kavram TTK'da “Ticaret ünvanı” şeklinde yer almaktadır. Türk Dil Kurumuna ait sözlükte “ünvan” şeklinde kullanımının doğru olduğu görülmektedir. Biz çalışmamızda ‘ünvan’ şeklinde kullanımı tercih etmekteyiz.

²⁴ Ticaret ünvanı, tacirin ticari işe ve eylemlerinde kullandığı ada denir. Ticaret şirketlerinin ticaret ünvanı belirlenmesinde uyulması gereken kurallar TTK'da her bir şirket türü için ayrı ayrı düzenlenmiştir. BAHTIYAR, s.130 vd.

²⁵ Paris Sözleşmesi Sınai Hakların Korunması Hususunda 20 Mart 1883 Tarihinde İmzalanmış; 4 Aralık 1900'de Brüksel'de, 2 Haziran 1911'de Washington'da, 6 Kasım 1925'te La Haye'de, 2 Haziran 1934'te Londra'da, 31 Ekim 1958 Lizbon'da ve 14 Temmuz 1967'de Stockholm'de revize edilmiştir. Bkz. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/288514>, (Erişim: 19.07.2024).

fazla yerleşim yeri olamaz²⁶.

B. Şirket Merkezi

Türk Ticaret Hukuku'nda "merkez" tanımı açıkça yapılmamıştır²⁷. Doktrinde ise ticaret şirketlerinin merkezi; şirketin, faaliyetlerinin kontrol ve organize edildiği, hukuki, idari işlerin toplandığı yer olarak tanımlanmaktadır²⁸. Ticaret şirketlerinde esas sözleşmede merkezin gösterilmesi zorunludur²⁹. Merkezi Türkiye'de olan işletmelerin şubeleri de buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan edilir. Kanunda aksine hüküm yoksa, merkezin tescil edildiği sicile yapılan kayıtlar şubenin bağlı bulunduğu sicile de tescil olunur³⁰. Bu kayıtlarla ilgili olarak, şubenin bulunduğu yer sicil müdürlüğünün ayrı bir inceleme zorunluluğu bulunmaz. Merkezi Türkiye'de olmayan işletmelerin Türkiye'deki şubeleri, kendi ülkelerinin kanunlarının ticaret unvanına ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla, tıpkı Türkiye'de kurulan şirketler gibi tescil edilir. Bu şubelere atanacak tam yetkili ticari temsilcinin yerleşim yeri Türkiye'de bulunmak zorundadır. Ticari işletmenin birden çok şubesi varsa, ilk şubenin tescilinden sonra açılacak şubeler yerli ticari işletmelerin şubeleri gibi tescil olunur³¹.

C. Şirketin Tabiiyeti

Tabiiyet bir gerçek kişiyi veya şeyi devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağıdır³². Vatandaşlık terimi sadece gerçek kişiler için kullanılırken tabiiyet terimi gerçek kişi, tüzel kişi ve şeyler için kullanılan geniş bir kavramdır³³. Bir ticaret şirketinin Türk veya yabancı tabiiyette olması hukuki açıdan birçok farklılığı beraberinde getirmektedir. Şirketin işleyişi ve hukuki ilişkilerdeki konumu açısından tabiiyetin tespiti oldukça önemlidir. Türk hukukunda ticaret şirketlerinin tabiiyetinin belirlenmesi hakkında özel bir düzenleme yoktur. Bir ticaret şirketinin Türk mü yoksa yabancı tabiiyetli mi olduğu konusunda tespit için doğrudan bir yöntem uygulanamamaktadır³⁴. Devletlerin ticaret şirketlerinin tabiiyetini tespit etmesinde esas aldığı birtakım teoriler bulunmaktadır. Bunlar kuruluş yeri teorisi, idare merkezi teorisi ve kontrol teorisi³⁵.

1. Kuruluş Yeri Teorisi

Şirket hangi ülke hukukuna göre kurulmuşsa, o ülkenin tabiiyetine sahiptir. Bu teoride, şirketin tüzel kişiliği, malvarlığı, hak ve fiil ehliyeti kendisine tüzel kişilik sıfatı veren devlete aittir. Kuruluş yeri teorisinde bağlama noktası, şirketin kurulduğu yerdir ve bu yer, şirketin yetkili bir kuruluş tarafından tutulan sicile kaydedildiği yer olarak anlaşılmaktadır. Şirketin idare merkezi, kurulduğu yerden başka yere taşınsa dahi, şirket kuruluş yeri hukukuna tabi olmaya devam edecektir. Şirketin idare merkezinin kurulduğu ülkeden alınarak farklı bir ülkeye taşınması durumunda uygulanacak hukuka ya da şirketin tüzel kişiliğine etki etmeyecektir³⁶. Kuruluş yeri teorisini kabul eden ülkelerde, hükmün kötüye kullanılması mümkündür. Yatırımcılar, kendileri için avantajlı ülke tabiiyetini almak için, şirketi o ülkede kurarak, faaliyetlerine o ülkede devam etmeseler bile, bu ülke kanunlarının getirdiği birçok avantajdan faydalanabilirler. Teorinin ortaya çıkışında çok uluslu şirketler henüz günümüzdeki kadar yaygın değildir. Bu nedenle, çok uluslu şirketler ile şirket toplulukları için elverişli bir tabiiyet sistemi olarak kabul edilmeyebilir. Bu teori, Anglo

²⁶ KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s.77.

²⁷ PEKDİNÇER, Tamer: "Ticaret Sicili Açısından Merkez-Şube-Satış Mağazası Kavramları", Prof. Dr. Fahman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s.472 vd.

²⁸ GÜVEN, Pelin: Ortaklıkların Merkez Değişikliğinde Birleşme, Bölünme Malvarlığının veya İşletmenin Devrinde Uygulanacak Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2008, s.46; TEKSOY, Barış, "Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinden Doğan Kanunlar İhtilafında Kuramsal Sorunlar", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 29(2), 2013, s.131.

²⁹ BAHTİYAR, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, 22. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2023, s.31; KARAAHMETOĞLU, İsmail Özgün: "Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 1.5.2016 Tarihinde Verdiği E.2015/9937, K. 2016/4885 Sayılı Kararı Işığında Anonim Şirketin 'Merkezi' Kavramı", EÜHFD, 12(1), 2017, s.1-48; AYGÜL, Musa: "Şirketin İdare Merkezinin Türkiye'ye ya da Türkiye Dışına Nakli" (Bildiri), Anadolu Kongresi, 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı, Diyarbakır 2020, s.4.

³⁰ TTK madde 48/3: "Merkezi yabancı ülkede bulunan bir işletmenin Türkiye'deki şubesinin ticaret unvanında, merkezin ve şubenin bulunduğu yerlerin ve şube olduğunun gösterilmesi şarttır."

³¹ TTK madde 40/3'te: "Merkezi Türkiye'de bulunan ticari işletmelerin şubeleri de buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan olunur. Ticaret unvanına ve imza örneklerine ilişkin birinci ve ikinci fıkra hükümleri bu işletmelere de uygulanır. Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça merkezin bağlı olduğu sicile geçirilen kayıtlar şubenin bağlı bulunduğu sicile de tescil olunur. Ancak, bu hususta şubenin bulunduğu yer sicil müdürlüğünün ayrı bir inceleme zorunluluğu yoktur. (4) Merkezleri Türkiye dışında bulunan ticari işletmelerin Türkiye'deki şubeleri, kendi ülkelerinin kanunlarının ticaret unvanına ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla, yerli ticari işletmeler gibi tescil olunur. Bu şubeler için yerleşim yeri Türkiye'de bulunan tam yetkili bir ticari mümessil atanır. Ticari işletmenin birden çok şubesi varsa, ilk şubenin tescilinden sonra açılacak şubeler yerli ticari işletmelerin şubeleri gibi tescil olunur." ifadelerine yer verilmiştir.

³² ULUOCAK, Nihal: Türk Vatandaşlık Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986, s.6; ARAT, Tuğrul, Ticaret Şirketlerinin Tabiiyeti, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970, s.24; NOMER, Ergin, Türk Vatandaşlık Hukuku, 31. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2023, s.3; GÜNGÖR, Gülin: Tabiiyet Hukuku, 11. Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023, s.11.

³³ NİBOYET, J. P./FİŞEK, Hicri: "Şirketlerin, Hakikaten, Bir Tabiiyeti Mevcut Mudur?", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3, 1952, s.97-113.

³⁴ AYGÜL, Musa: Milletlerarası Özel Hukukta Şirketlere Uygulanacak Hukukun Tespiti (Şirketler), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.21; ULAŞ KISA, Seda: "Milletlerarası Özel Hukukta Ticaret Şirketlerinin Temsil ve İlzamı", İstanbul Barosu Dergisi, 76(1), 2002, s.49-50.

³⁵ MOROĞLU, Erdoğan: "Anonim Ortaklıkların Tabiiyeti ve Tanınması", MHB, 22, 2002, s.114; DOĞANAY, İsmail: "Şirketlerin ve Özellikle Anonim Şirketlerin Tabiiyeti", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 13(1), 1985, s.65-78.

³⁶ TEKSOY, Barış: "Türk Kanunlar İhtilafı Hukukunda Tüzel Kişiler ve MÖHUK'un 9. Maddesi", in Tanrıbilir, Feriha Bilge/Gümüşlü Tunçağıl, Gülce (ed.), 10. Yılında MÖHUK Sempozyumu, Ankara 2019, s.205.

Sakson hukuk sisteminde uygulanmaktadır³⁷.

2. İdare Merkezi Teorisi

Şirketin idare merkezi nerede bulunuyorsa, şirket o devletin tabiiyetini kazanır. Bu teori ile kuruluş yeri teorisi arasında çok farklı değildir. Çünkü bu sistemi kabul eden ülkeler idare merkezinin de kuruluş yerinde olması şartı getirmişlerdir³⁸. Özetle, bu sistemin kabul edildiği ülkelerde bir şirketin tabiiyeti, idare merkezine bağlanmış olmakla birlikte, aynı zamanda idare merkezinin o ülkede belirlenmesi için, orada kurulmuş olma şartı aranmaktadır. Bu teorinin kabulündeki sorun, şirketin merkezinin belirlenmesindeki zorluktur. Şöyle ki, şirketin esas sözleşmesinde gösterilen merkez ile işlerin fiilen yürütüldüğü yer farklılaşabilmektedir. Şirketin bağlı olduğu devlet ile arasında “gerçek bağ” olması aranmaktadır³⁹. Ayrıca şirketin fiili merkezi ile ticari işletmenin merkezi örtüşmeyebilir ve bu durumda şirketin merkezinin yerinin tam tespitinde belirsizlik ortaya çıkar. Bu teoriye göre, şirketin idare merkezinin bulunduğu ülkenin hukuku, şirketle ilgili hukuki ihtilaflara uygulanmalıdır. Bu teorinin dayanağı olan esas husus, şirketle ilgili bir uyuşmazlıkta şirkete uygulanacak hukuk ile şirket arasında gerçek bir bağ (*genuine link*) olması gerektiğidir. Şirket ile şirkete uygulanacak hukuk arasında gerçek bağ; şirketin bütün faaliyetlerini gerçekleştirdiği ve hukuken “varlık” bulunduğu yer, idare merkezinin bulunduğu yerdir. Gerçek idare merkezi; şirketin merkezi yönetiminin bulunduğu, şirket politikalarının yönlendirildiği ve faaliyetlerinin yönetildiği yer olarak kabul edilmektedir⁴⁰. Bu teoriyi Kıta Avrupası hukuk sistemi benimsemiştir⁴¹.

3. Kontrol Teorisi

Şirketlerin tabiiyeti, şirketi fiilen kontrol altında tutan kişinin vatandaşlık bağına göre belirlenir. Bu teori, savaş hallerinde, olağanüstü durumlarda, yabancılar hakkında alınan önlemler gereği geliştirilmiştir⁴². Aslında teorinin kabul edilmiş noktası, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması⁴³ ile ortaya çıkmıştır. Şirketlerin tüzel kişilik perdelerinin kaldırılarak, arkalarında kim ya da kimlerin hatta hangi ülke vatandaşlarının olduğunun tespiti amaçlanmıştır. Kontrol teorisi, şirketin tabiiyetinden çok, “düşman karakterini”⁴⁴ belirlemeye yöneliktir. Şirketin sahip olduğu tüzel kişilik ve tabiiyeti ile ilgilenmemekte, bilakis, bu tüzel kişiliği kaldırarak, arkasında yer alan ortakların tabiiyetini tespit etmektedir.

4. Türk Hukukundaki Sistem

Türk hukukunda şirketlerin tabiiyetinin hangi kriterlere göre belirleneceği tam bir açıklığa kavuşturulmamıştır. Mevzuatta şirketlerin tabiiyeti ile ilgili yürürlükte olan net bir hüküm yer almamaktadır. Bununla birlikte “şirketlerin tabiiyeti” kavramsal olarak 6762 sayılı mülga TTK madde 388’de yer almakta idi. Söz konusu düzenlemede “şirketin tabiiyetinin değiştirilmesine ilişkin kararlar” şeklinde ifadeye yer verilmişti. Sonrasında kanun değişikliği ile bu düzenleme 6102 sayılı TTK madde 421/1-b’de “Şirketin merkezinin yurt dışına taşınmasına ilişkin kararlar” olarak ifade edilmiştir. Burada anonim şirketin tabiiyetinin şirketin merkezi ile belirlendiği sonucuna varılmaktadır⁴⁵.

Bu bilgiler ışığında Türk şirketler hukuku prensiplerinde şirketin tabiiyetinin belirlenmesinde “merkez yeri” kriterinin baskın olduğu görülmektedir⁴⁶. Nitekim kolektif şirket için TTK madde 213/1-c’de; anonim şirketler açısından TTK madde 339/1-a’da; limited şirkette TTK madde 576/1-a’da şirketin merkezinin esas sözleşmede kurulmuşta gösterilmesi gerektiği yer almaktadır. Ayrıca önemle vurgulamak isteriz ki; TTK madde 195/1-b’de,

“Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa, birinci şirket hâkim, diğeri bağlı şirkettir. Bu şirketlerden en az birinin merkezi Türkiye’de ise, bu Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır.”

³⁷ Kuruluş yeri kriterinde önemli olan kuruluş yerinin nerede olduğudur. Şirketin hangi ülkede faaliyet gösterdiğinin veya kuruluş yerinde faaliyette bulunmadığının önemi yoktur. Konuyla ilgili önemli kararlar: Überseering ve Inspire Art kararlarıdır.

³⁸ EBKE, Werner F: “The ‘Real Seat’ Doctrine In The Conflict of Corporate Law”, INT’L LAW, 36, 2002, s.1015 vd.

³⁹ AYGÜL, Bildiri, s.13.

⁴⁰ KAVLAK, Bengül: Uluslararası Şirket Birleşmeleri, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s.147-148; KAVLAK, Bengül: “Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Temelinde Avrupa Birliği Hukukunda Şirketlerin Yerleşme Özgürlüğü” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 134, 2018, s. 637-704.

⁴¹ AYGÜL, Şirketler, s.25. İtalya, Portekiz, Lüksemburg, Yunanistan ve İspanya’da idare merkezi sistemi kabul edilmekle birlikte idare merkezini nakli tüzel kişiliği sona erdirmemekte, sadece şirket tabiiyetinin değişmesine neden olmaktadır. (Aygül, Şirketler, s.25, dn.31.)

⁴² MOROĞLU, s.415.

⁴³ Sınırlı sorumluluk günümüzde, hukuki bir araç olarak şirketler hukukunda önemli bir yer tutarak sermaye piyasasının temelini oluşturmaktadır. Sınırlı sorumluluk prensibinden dolayı ortaya çıkabilecek tehlikeleri önceden görebilmek ve ortaya çıkan riskleri karşılayabilmek için tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ortaya çıkmıştır. Tüzel kişi ortaklık bir hukuki şahsiyet olarak ekonomik düzene katılmakta ve ortaklarından ayrı bir şekilde sadece kendi malvarlığı ile alacaklılara karşı sorumluluk altına girmektedir. Dolayısıyla ortaklar, şirket malvarlığına kesinlikle alacaklıların zararına olacak müdahalelerde bulunamazlar. Tüzel kişiliğin arkasına gizlenerek tüzel kişiliği kötüye kullanan ortakları sorumlu tutma imkânı doğmuştur. Böylece alacaklılarına karşı sadece kendi malvarlığı ile sorumlu olan bir sermaye şirketinin borçlarından dolayı ortaklara da başvurma imkânı doğmuş olmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz; ESEN, Emre: Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s.84; KERVANKIRAN, Emrullah: “Sermaye Ortaklıklarında Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, EÜHFD, 11(3-4), 2007, s.453-472.

⁴⁴ İngiltere’de kabul edilen “Düşmanla Ticaret Kanunu” hükümlerine göre, İngiltere’de kurulmuş ve faaliyet gösteren fakat düşman ülke vatandaşları tarafından yönetilen şirketler de “düşman” olarak kabul edilmektedir. Yine ABD de özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında “düşmanla ticaret” ile ilgili mevzuatını yeniden düzenlemiş ve tüzel kişiliğin ardındaki kişilerin milliyetlerine göre düşman karakterli şirket olarak belirlemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz; AYGÜL, Şirketler, s.30.

⁴⁵ KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT, s.81.

⁴⁶ AYBAY, Rona/ÖZBEK, Nimet/ERSEN PERÇİN, Gizem: Vatandaşlık Hukuku, Siyasal Kitabevi, Ankara 2019, s.315.

ifadelerinden açıkça anlaşılmaktadır ki, merkezinin Türkiye’de yer alması Türk tabiiyetindeki şirket statüsünü kazanması için yeterli ve gereklidir. TTK madde 354’te de şirketin merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescili konusunda düzenleme bulunmaktadır.

Öte yandan Türk hukukunda ticaret şirketlerinin taşınmaz edinmesi konusunu düzenleyen Tapu Kanunu⁴⁷ madde 35/2’de yer alan,

“Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinebilirler. Bu ticaret şirketleri dışındakiler taşınmaz edinemez ve lehlerine sınırlı aynı hak tesis edilemez. Bu ticaret şirketleri ile yabancı uyruklu gerçek kişiler lehine taşınmaz rehni tesisinde bu maddede yer alan sınırlamalar uygulanmaz.”

ifadeden anlaşılmaktadır ki; kuruluş yeri sistemi esas alınmıştır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununda⁴⁸ yabancı yatırımcı kavramına dahil olanlar kapsamında yabancı şirket tanımını içeren madde 2/2’de “2) Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları,” ifadelerine yer verilmiştir. Benzer şekilde Maden Kanunu⁴⁹ 6’ncı maddede yer alan düzenleme de “Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliği (ayrı yazılmasına dair hakem tarafından verilen uyarı; kanundaki ifadenin aynen alınması ve söz konusu hatanın kanunda yapılmış olduğunun kontrolü sonucu değişikliğe gidilmemiştir.) haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.” ifadelerine yer verilerek kuruluş sistemine dikkat çekilmiştir.

Özetle, Türkiye’de şirketlerin tabiiyetinin tespitine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, merkez yeri ve kuruluş yeri kriteri açısından şu değerlendirmeyi yapmak mümkündür: ‘Türkiye’de kurulan ve merkezi Türkiye’de bulunan şirket’ Türk şirkettir. Nitekim, Türk mevzuatına göre kurulan bir şirketin merkezinin Türkiye’de bulunması gerekmektedir. Türkiye’de kurulan bir şirketin merkezini yurtdışında göstermesi mümkün değildir.

Yargı kararları bakımından ise; güncel olarak verilen İstanbul 43. BAM 2020/201 E. 2021/249 K. 04.03.2021 tarihli kararında;

“... şirketinin merkezi Lüksemburg olup, yabancı bir şirket olduğunu... Dosyaya sunulan ve davaya dayanak yapılan İngilizce düzenlenmiş 02 Haziran 2016 tarihli sözleşmenin taraflarından birinin davacı ... şirketi olup, bu şirketin Lüksemburg menşeli bir yabancı şirket olduğu anlaşılmaktadır...”

ifadeleri ile yabancı şirketin tespitinde şirket merkezine bağlı kaldığını şeklinde yorumlanabilir.

D. Yabancı Şirket

Türk Hukuku’nda yabancı şirketlerle ilgili getirilen kuralların uygulanması ve yine kanunlar ihtilafı konusunda, hangi ticari şirketlerin yabancı sayıldığı belirlenmesi gerekmektedir. Türk hukukunda teknik olarak “yabancı şirket” tanımı yapılmamıştır. Ancak; belirtmek gerekir ki, 6102 sayılı TTK madde 525 (6335 sayılı kanunla mülga)’teki

“(1) Merkezleri Türkiye dışında bulunan şirketlerin Türkiye şubelerinin müdürleri, şubeye özgü finansal tablolarının ayrıntılı şekliyle, şubesi oldukları şirketin ve varsa bu şirketin dâhil bulunduğu topluluğun, yılsonu tablolarının özetlerini ve yıllık raporlarını merkezin tabi olduğu hukuka göre gerekli olan onaylanmalarından itibaren altı ay içinde 524 üncü madde hükmü uyarınca Türkiye’de yayımlarlar.”

ifadelerinden çıkarımla yabancı şirketin “merkezi Türkiye dışında olan şirket” olarak anlaşıldığını görmekteyiz.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 1988/2779 E. 1988/8004 K. ve 29.12.1988 tarihli kararında yer alan ifade,

“Her ne kadar Türk doktrininde tüzel kişilerin vatandaşlığı tartışmalı bir konu ise de, çeşitli yasal düzenlemelerde tüzel kişilerin vatandaş veya yabancı oluşu dikkate alınarak hükümler getirildiği görülmektedir (Bkz. 1330 tarihli Yabancı Anonim ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Şirketler Kanunu’nun 15. maddesi; Petrol Kanunu’nun 39. maddesi; Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanunun 6. maddesi vd. gibi). Anonim şirketler bakımından ise, TTK.da bu şirketlerin vatandaşlığı ile ilgili doğrudan bir düzenleme yok ise de, bu nevi şirketlerin ana sözleşme değişikliği ile ilgili 388. maddesinin ilk fıkrasında şirketin uyrukluğunu (tabiiyetini) değiştirmede şirket genel kurulunca alınacak kararda aranması gereken oy nisabı düzenlenmek suretiyle bu nevi şirketlerin de uyrukluğunun bulunduğu hiç bir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde açıklanmış bulunmaktadır. O halde, davacı anonim şirketin bir uyrukluğunun bulunduğu bu yasal düzenleme karşısında tartışma konusu olmamak gerekir.”

“Yabancı şirket” kavramı çoğu zaman “yabancı sermayeli şirket” kavramıyla birbirine benzetilmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, “yabancı sermayeli şirketler” Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre Türkiye’de kurulurlar ve Türk Ticaret Sicili’ne kaydedilirler. Bu şirketler Türk hukuk kurallarına tâbi şirketler olmakla birlikte sermayelerinin tamamı veya bir kısmı yabancı gerçek veya tüzel kişilere aittir. Pay sahiplerinin yabancı olması bir şirketin de yabancı olması anlamına gelmez. Diğer yandan, doktrinde, hangi ticaret şirketlerin “yabancı şirket” olarak değerlendirileceği konusu tüzel kişinin tabiiyetinin belirlenmesi kapsamında ele alınmış ve tüzel kişiliğin merkezinin bulunduğu yer, tüzel kişinin faaliyetlerinin merkezi olan yer, şirketi kuran hukuk, fiilen şirketi kontrolü altında bulunduran gerçek kişilerin vatandaşlığı

⁴⁷ 2644 Sayılı Tapu Kanunu, RG: 29.12.1934, 2892.

⁴⁸ 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu, RG: 17.06.2003, 25141.

⁴⁹ 3213 Sayılı Maden Kanunu, RG: 15.06.1985, 18785.

gibi ölçütler öne sürülmüştür. TTK madde 40/4'te "Merkezleri Türkiye dışında bulunan ticari işletmelerin Türkiye 'deki şubeleri, kendi ülkelerinin kanunlarının ticaret unvanına ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla, yerli ticari işletmeler gibi tescil olunur ... " hükmüne yer verilmiş olmakla, bir şirketin yabancılık vasfının TTK'nın genel hükümlerine göre tayin edilebileceği şeklinde bir değerlendirme de yapılmak istenmiştir. Bu maddenin lafzı esas alındığı takdirde, merkezi Türkiye dışında bulunan bir şirketin "yabancı şirket" olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmak mümkündür⁵⁰.

Türk kanunlar ihtilafı kurallarına göre; şirketlerin statüsünün tespitine dair ayrıca bir madde bulunmamaktadır. Şirketlere ilişkin uyumsuzluklarda şirket statüsünün tespiti için Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)⁵¹ madde 9/4 esas alınmaktadır⁵². MÖHUK madde 9/4'te yer alan düzenleme "Tüzel kişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezi hukukuna tâbidir. Ancak fiilî idare merkezinin Türkiye'de olması hâlinde Türk hukuku uygulanabilir." şeklindedir. MÖHUK'ta yer alan bu düzenlemeye göre; şirketlerin hak ve fiil ehliyetlerinin idare merkezi sistemine göre belirlendiği görülmektedir. Şirketlerle ilgili konularda uygulanacak hukuka dair MÖHUK'ta başkaca düzenleme olmadığından hak ve fiil ehliyetine uygulanacak hukuka göre belirlenir. Örneğin; tüzel kişilerin organları, işleyişi, paydaşların hak ve sorumlulukları veya çalışma konumuz olan merkez değişikliğinde de hak ve fiil ehliyetine göre uygulanacak hukuka göre belirlenir. Hak ve fiil ehliyeti kişiler hukukuna ilişkin bir mesele olduğundan MÖHUK madde 2/3'ye göre atf dikkate alınır. Şirketin merkezine yönelik belirlenecek hukukun kanunlar ihtilafı kurallarının gösterdiği hukukun maddi hukuk kuralları uygulanır.

III. ŞİRKETLERİN SERBEST DOLAŞIMI İLKESİ

Tüzel kişilerin yerleşim yeri, idari yapısının bulunduğu ve işlerinin fiilen yönetildiği yerdir. Şirketlerin serbest dolaşımı veya yerleşme özgürlüğü prensibi; şirketlerin merkezinin bir ülkeden bir başka ülkeye taşınması veya yabancı ülkede şube, acente gibi birimler yoluyla serbestçe faaliyet göstermesidir⁵³. Avrupa Birliği Hukuku'nda tüzel kişinin şube ya da yan kuruluş şeklinde faaliyet gösterebilecek birimler açması yerleşme özgürlüğü kapsamında değerlendirilmektedir⁵⁴. Avrupa Birliği Kurucu Anlaşması madde 3'te yer alan "üye devletlerin ekonomilerinin uyumlu olmasına iç sınırlardan arınmış ortak pazar kurularak ulaşılması" kriterinden yola çıkılarak bir tüzük çıkarılmıştır. AB çerçevesinde ikincil bir mevzuat olan Avrupa Şirketi Statüsüne İlişkin 2001/2157/AT Tüzüğü⁵⁵ ile "yerleşme özgürlüğü ilkesi" benimsenmiştir⁵⁶. Bununla birlikte üye devletlerden herhangi birinde kurulan şirketin, diğer üye ülkelerde de serbestçe faaliyet göstermesinin önu açılmış ve şirketlerin serbest dolaşımı sağlanmıştır⁵⁷. Şirketlerin serbest dolaşımı konusu, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Anlaşma (ABİHA)⁵⁸ 54'üncü maddesinde de yer almaktadır. Madde mülga 48'inci maddeye karşılık gelmektedir. Söz konusu düzenlemenin içeriğine göre; bir üye devletin hukukuna uygun olarak kurulan ve kayıtlı ofisi, merkezi idaresi veya asıl iş yeri Birlik içinde olan şirketler veya firmalar, üye Devletlerin vatandaşı olan gerçek kişilerle aynı şekilde muamele görürler. "Şirketler veya firmalar" ifadesiyle anlatılmak istenen; medeni hukuk veya ticaret hukuku uyarınca kurulmuş şirketler veya firmalar ve kâr amacı gütmeyenler hariç olmak üzere kamu hukuku veya özel hukuk tarafından yönetilen diğer tüzel kişiler, ifadesidir. Burada dikkat çeken nokta gerçek kişilere tanınan yerleşme ve hareket serbestisinin şirketler için de sağlanmaya çalışılmış olmasıdır. Bu serbestiyi fırsat olarak gören tacirler için elbette ki değişik sebeplerle şirketlerin kuruluş ve fiili idare merkezinin farklı birlik ülkelerinde yer alması durumlarına rastlanmaktadır. Şirketlerin özellikle asgari kuruluş sermayesinin daha makul olması, ortakların sorumluluk sınırlarının darlığı gibi çeşitli sebepler sunulabilir.

Yerleşim özgürlüğü kavram olarak; yalnızca tabiiyeti, tanımayı ve şirkete uygulanacak kanunlar ihtilafı kurallarını kapsamamakta, ayrıca herhangi bir ülkede kurulan şirketin farklı ülkelere nasıl açılacağı

⁵⁰AZARKAN, Necat: "Dünya Ticaretinin Küreselleşmesi Bağlamında Yabancı Şirketlerin Yerleşim Özgürlüğü", Regesta, 3(1), 2013, s.88.

⁵¹RG: 12.12.2007, 26728.

⁵²ÖZEL, Sibel/ERKAN, Mustafa/PÜRSELİM, Hatice Selin/KARACA, Hüseyin Akif: Milletlerarası Özel Hukuk, 3. Baskı. İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2024, s.237; GÜNGÖR, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2023, s. 141; ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 11.Bası, Beta Basım, İstanbul 2024, s. 136-137.

⁵³KONYALI, Sinan Can: "Avrupa Birliği Hukuku ve Avrupa Birliği Adalet Divanı İçtihatları Işığında Ticari Şirketlerin Yerleşme ve Serbest Dolaşım Özgürlüğü", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), 2015, s.115-153.

⁵⁴CUYVERS, Armin: "Freedom of Establishment and the Freedom to Provide Services in the EU", in Ugirashebuja, Emmanuel/Ruhangisa, John/Ottvanger, Tom/Cuyvers, Armin (ed.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 2017, s.381; VACCARO, Enrico: "Transfer of Seat and Freedom Of Establishment in European Company Law", EBLR, 2005, s.1348 vd., WYMEERSCH, Eddy: "Is a Directive on Corporate Mobility Needed?", European Business Organization Law Review, 8(1), 2007, s.165.

⁵⁵Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European Company, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001R2157>, (Erişim: 19.07.2024).

⁵⁶Ayrıca konuyla ilgili hükümler içeren Directive (EU) 2019/2121 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions (Text with EEA relevance) için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/2121/oj> E.T. 10.01.2025.

⁵⁷AZARKAN, s.82.

⁵⁸Treaty on the Functioning of the European Union, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>, (Erişim: 19.07.2024).

konusunu da kapsamaktadır⁵⁹. Bir şirketin kuruluş ve faaliyet yerinin farklılaşması en başta şirketin tabiiyetinin tespitini zorlaştırmaktadır. Şirketin içinde veya dışında olabilecek uyumsuzluklar bakımından kanunlar ihtilafı kurallarının tespiti noktasında şirketlerin tabiiyetinin tespiti yargılama faaliyetinde kilit rol oynamaktadır. Örneğin kuruluş yeri ve fiili idare merkezi farklı ülkelerde ise; her iki ülkenin sistemi de şirket tabiiyeti bakımından farklılık taşıyorsa (kuruluş yeri sistemi veya fiili idare merkezi sistemine göre) bu durumda olası bir yargılamada şirketin statüsünün tespiti zorlaşacak ve belirsizlik doğacaktır.

Avrupa Birliği hukukunda tüzel kişiliğin korunarak feshetmeden şirketin sicilini-merkezini nakletmek mümkündür ve şirketlerin yerleşme hürriyeti ilkesi kapsamındadır⁶⁰. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD), vermiş olduğu birkaç kararda, şirketlerin serbest dolaşımı konusuna farklı açılardan ışık tutmuştur.

- Daily-Mail Kararı⁶¹: Davada bir İngiliz şirketi, birtakım menfaatleri için merkezinin Hollanda'ya naklini istemiştir. Ancak, bu nakil için gereken izinlerin İngiliz yetkilileri tarafından verilmemesi üzerine, yerleşim özgürlüğünün kısıtlandığı iddiası ile davayı açmıştır. ATAD ise, serbest yerleşme hakkının ihlal edildiği kararını vermiştir⁶². ATAD bu kararda şirketlerin yerleşme özgürlüğü için AB'ye üye bir başka devlette şube, acente veya başka alternatif yöntemlerle yer alması konusuna değinmiştir. Buna göre de Avrupa Topluluğu Anlaşması madde 52-58 uyarınca, üye devlet hukukuna göre kurulu bulunan bir şirketin yönetimi ve idare organlarının kurulduğu devletteki statülerini koruyarak nakletme konusunda hak tanımadığı yönünde yorumda bulunmuştur.
- Centros Kararı⁶³: Danimarkalı bir çift tarafından İngiltere'de kurulmuş bir şirketin Danimarka'da şube açmasına Danimarka yetkilileri tarafından izin verilmemesi üzerine açılmış davadır. Bu davada, şirket kurucuları Danimarka'da ikamet eden ve Danimarka vatandaşı olan kişilerdir. Danimarka kanunlarına göre, kuruluşta ödenmesi gereken vergiden kaçınmak amacıyla İngiltere'de kurulmuştur⁶⁴. Danimarkalı yetkililer idare merkezi prensibi çerçevesinde Danimarka hukukunun uygulanacağını ifade etmişlerdir. Danimarka'nın bu davada öne sürdüğü ifadeye göre; bir üye ülke hukukuna göre kurulmuş şirketin Danimarka'da şube açması Danimarka mevzuatına uygundur. Fakat Centros'un kayıtlı olduğu ülkede hiçbir faaliyette bulunmaması nedeniyle bir birincil yerleşimin söz konusu olduğu, bu nedenle de ödenmesi gereken bir asgari sermaye bulunduğundan bundan kaçınmak için bir yöntem geliştirildiği belirtilmektedir⁶⁵.

ATAD, kararında; Danimarka'nın tutumunu eleştirmiş, herhangi bir hukuki menfaat koruması olmayacağı sonucuna vararak, yerleşim özgürlüğünün ihlal edildiği kararını vermiştir⁶⁶.

- Überseering Kararı⁶⁷: 1990 yılında Hollanda'da kurulan Überseering şirketi, 1995 yılında iki Alman vatandaşı tarafından satın alınmış ve bu tarihten itibaren şirketin gerçek idare merkezi Almanya'nın Düsseldorf şehri olmuştur. Şirket, 1992 yılında sözleşme imzalamış olduğu Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NNC) 'yi sözleşmenin ihlali nedeniyle dava etmiştir. Davalı şirket savunmasında, davacı Überseering'in Hollanda'da kurulmuş ancak idare merkezinin Almanya'da bulunduğu ve Alman hukukuna göre kurulmadığından hak ve fiil ehliyetinin (ve dava ehliyetinin) bulunmadığını ileri sürmüştür. Federal Mahkemece konu, ATAD'a götürülmüştür.

ATAD, topluluk hukukunun üstünlüğü prensibine dayanarak bir üye ülkenin hukukuna göre kurulmuş ve sicil yeri, idare merkezi, gerçek idare merkezi üye ülkelerden birinde bulunan şirketlerin yerleşme özgürlüğünü vurgulamıştır. Diğer bir ifadeyle bu kriterleri sağlayan şirketlerin, üye ülkelerdeki serbest dolaşımı ve yerleşme özgürlüğü iç hukuk düzenlemelerine takılmaksızın varlığını sürdürmektedir.

⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz; KARA, Etem: Avrupa Birliği'nde Şirketlerin Sınırışan Hareketliliği, Seçkin Yayıncılık 2014, s.37 vd.; COŞGUN, Hüseyin: Avrupa Şirketi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.88 vd.

⁶⁰ Şirketlerin birincil ve ikincil yerleşme hakkı bulunmaktadır. Birincil yerleşme hakkı, şirketin sicilinin bulunduğu yerin tamamen değiştirilmesidir. İkincil yerleşme hakkı ise şirketin merkez değişikliği yapmadan şube, acente açmak gibi faaliyet alanı oluşturmasıdır. SÜRAL, Ceyda/TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur: Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Özkan, Işıl/Süral Efeçinar, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur (ed.), Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.642-643.

⁶¹ Judgment of the Court of 27 September 1988, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:61987CJ0081>, (Erişim: 05.07.2024).

⁶² VOÛSESTEIN, Gert-Jan: "Transfer Of Registered Office, The European Commission's Decision Not To Submit Proposal For A Directive", 4(1), 2008, s.55; KOROM, Veronika/METZINGER, Peter: "Freedom of Establishment for Companies: the European Court of Justice Confirms and Refines its Daily Mail Decision in the Cartesio Case C-210/06", European Company and Financial Law Review, 6(1), 2009, s.138; RAMMELOO, Stephan: "Cross-Border Company Mobility and the Proposal for a 14th EC Company Law Directive: 'Daily Mail' Surmounted", Maastricht Journal of European and Comparative Law, 6(2), 1999, s.105.

⁶³ Judgment of the Court of 9 March 1999 -Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?isOldUri=true&uri=CELEX:61997CJ0212>, (Erişim: 22.07.2024).

⁶⁴ GÜREL, Murat: "Polbud Kararı Sonrasında İş Kurma Serbestisinin Kapsamı ve Şirketlerin Sınırışan Tür Değişikliği", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 17(2), Ocak 2019, s. 279-316.

⁶⁵ DYRBERG, Peter: "Full Free Movement of Companies in Community at Last", EUR.L.REV., 28(4), 2003, s.528 vd.; WYMEERSCH, Eddy: Centros: A Landmark Decision in European Company Law, Institute Working Paper Series, WP 1995-15, Gent 2001, s.2.

⁶⁶ Bir şirketin Danimarka'da tescilinden kaçınmanın hakkın kötüye kullanımına yönelik bir tedbir olarak değerlendirilemeyeceği, Danimarkalı yetkililerin uygulamak istedikleri kısıtlamaların alacaklıları koruma ihtiyacına atıfta bulunularak haklı görülemeyeceği, nitekim bu durumun ATA'da izin verilen geçerli istisnalardan olamayacağı şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır. COŞGUN, s.106.

⁶⁷ Judgment of the Court of 5 November 2002, <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-208/00>, (Erişim: 23.07.2024).

Bu nedenle her ne kadar Alman hukukunda idare merkezi teorisi kabul edilmişse de diğer bir üye ülke olan Hollanda’da kurulan şirketin hak ve fiil ehliyetinin olmadığına karar verilmesi, ATAD’a göre topluluk hukuku ve değerleriyle bağdaşmamaktadır.

- Inspire Art Kararı⁶⁸: İngiltere’de kurulmuş ve buradaki sicile kayıtlı *Inspire Art* şirketi, yöneticisi ve şirketi tek başına temsile yetkili olan kişinin bulunduğu Hollanda’da 2000 yılında bir şube açarak buradaki faaliyetlerine başlamıştır⁶⁹. Aynı zamanda (Hollanda hukukuna aykırı şekilde) yabancı şirket olduğu belirtilmeksizin Hollanda ticaret siciline tescil edilmiştir. Hollanda Ticaret Odası, *Inspire Art* şirketinin tüm faaliyetlerini Hollanda’da sürdürdüğü ve yabancı bir şirket olmasına rağmen ilgili mevzuattaki yükümlülükleri yerine getirmediği gerekçesiyle konuyu mahkemeye taşımıştır. Mahkeme, şirketin Hollanda hukukuna göre yabancı bir şirket olduğuna karar vermiş ancak Hollanda’daki şubesine yönelik yükümlülüklerin Birlik hukukuna aykırı olup olmadığı konusunu ABAD’a götürmüştür.

ABAD, kararında şirketin çeşitli avantajlar nedeniyle farklı bir üye ülkede kurulmasını yerleşme özgürlüğü ve serbest pazarın bir parçası olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte Hollanda hukukunda Yabancı Şirketlere İlişkin Kanun’un (WFBV) getirdiği birtakım yükümlülükleri yerleşme özgürlüğü ile bağdaşmadığı ve yabancı şirketlere yönelik ayrımcılık içerdiği gerekçesiyle Birlik hukukuna aykırı bulmuştur.

- SEVIC⁷⁰: Almanya’da kurulmuş olan *Sevic System* ve Lüksemburg’da kurulan *Security Vision* şirketlerinin birleşmesi dava konusu olmuştur. Şirketler, *Security Vision* şirketinin tüm malvarlığının *Sevic System*’e devrolması, bu işlem sırasında *Security Vision* şirketinin tasfiye olmaması istegindedir. Ancak Alman mahkemesi, bu tür bir birleşmenin Alman hukukuna göre ancak iki Alman şirketi arasında olabileceği gerekçesiyle talebi reddetmiştir. Yüksek Mahkeme konuyu ABAD önüne götürmüştür.

ABAD, Alman hukukunda Alman şirketi olmayan şirketlerle birleşmeye izin vermeyen düzenlemenin güncel şirketler hukukundaki ihtiyaçlara ters düştüğü ve şirketlerin yerleşme ve serbest dolaşım özgürlüğüne aykırı olduğu yönünde karar vermiştir. Şirketlerin yerleşme özgürlüğünün, şirketin oluşum ve idaresini kapsadığı vurgulanmış, birleşme ve devralmada üye devletler arasında bir ayırım yapılmaksızın bu özgürlüğün tanınması gerektiği ifade edilmiştir⁷¹.

IV. ŞİRKETLERİN MERKEZ DEĞİŞİKLİĞİ VE UYGULANACAK HUKUK KURALI

A. Genel Olarak

Şirketlerin ehliyetleri ve tüzel kişiliklerine uygulanacak hukuk, ortaklık statüsü olarak da adlandırılmaktadır. Bunun belirlenebilmesi için, ana sözleşmede şirket merkezi (statüdeki merkez) ile idare merkezi varlığı bilinmelidir. Şirketlerin merkezinin belirlenmesindeki kriterler ile şirketin tâbi olduğu hukuka ulaşılmaktadır. Tüzel kişilerin ehliyeti konusunun, *lex societatis* in yani şirket statüsünün uygulama alanı içinde olduğu ifade edilebilir⁷².

Türk Hukuku’nda şirketlerin merkez değişikliğinde uygulanacak hukuk konusunda mevzuatta ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır; yabancı tüzel kişilere uygulanacak hukuk konusunda MÖHUK madde 9’da düzenleme getirilmiştir.

Yabancı tüzel kişilere uygulanacak hukuk konusunda tüm dünyada kabul edilen iki farklı kriter bulunmaktadır. Bunlardan biri, kuruluş yeri hukukunu benimseyen kriter, diğeri ise, şirketin gerçek merkezinin bulunduğu yer hukukudur. Her ikisi de şirketlerde irade serbestliğini esas alır⁷³. Bu kriterler tüzel kişilere uygulanacak hukukun belirlenmesinde esasında çalışmamızda da yukarıda değindiğimiz şirketlerin tabiiyeti konusunda yer alan kuruluş yeri, idare merkezi ve kontrol teorisinden doğmaktadır.

Kuruluş Yeri Kriteri; Şirketlerin kuruldukları yerin hukukunun uygulanmasını öngörür. Genellikle Anglo-Sakson ülkelerde bu kriter uygulanır⁷⁴. Bu sisteme göre, şirketin kuruluşunun geçerliliği ve işleyişinde uyulması gereken hususlarda en uygun hukuk, kuruluş yeri hukukudur. Şirketlerin varlığını ve buna bağlı olarak tüzel kişiliklerini, kuruldukları yer hukukuna borçlu olduğunu savunan bu görüş, ABD’de “iç işleyiş doktrini-*internal affairs doctrine*”⁷⁵ olarak anılmaktadır⁷⁶. Kuruluş yeri kriteri, esas itibari ile hukuka uygun ve kullanışlı izlenimi verse de uygulamada hile yoluna başvuruya rastlanmaktadır. Bu teorinin uygulandığı ülkelerde kurulduğu yerde neredeyse hiç faaliyet göstermeden varolan “posta kutusu” şirketlere rastlamak mümkündür. Örneğin; ABD’nin Delaware eyaletinde şirketler hukuku kurallarının diğerlerine göre daha esnek olması sebebiyle, bu eyalet şirket cenneti olarak bilinir. ABD’de New York Borsasına kayıtlı hemen tüm anonim şirketler bu eyalette kurulmaktadır. Şirketlerin kuruluş yeri hukukunun uygulanması kuralına dahil olmak için şirketler fiilen faaliyet yaptıkları bölgelerden çok ayırık yerlerde kurabilmektedir.

⁶⁸ Inspire Art, 2003 E.C.R I-10155, <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-167/01>, (Erişim: 22.06.2024).

⁶⁹ ÖZEL, Sibel: "Avrupa Adalet Divanı'nın Inspire Art Kararı Üzerine Bir İnceleme", in Arkan, Sabih/Yongalık, Aynur (ed.), Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan, Turhan Kitabevi Ankara 2006, s.462.

⁷⁰ VOSESTEIN, Gert-Jan: "Companies' Freedom of Establishment after SEVIC", *European Company Law*, 3(4), 2006, s.177 vd.

⁷¹ Benzer nitelikli Polbud Kararı için bkz. GÜREL, s.297 vd.

⁷² İYİT, Bülent: Milletlerarası Özel Hukukta Ticaret Şirketlerinde Birleşmeler ve Devralmalar, Platon Hukuk, İstanbul 2022, s.52.

⁷³ ANSAY, Tuğrul: "Yabancı Şirketlerin Serbest Yerleşimi ve Tanınması", MHB, 23, 2003, s.3.

⁷⁴ AYGÜL, Şirketler, s.89.

⁷⁵ DEMOTT, Deborah A.: "Perspectives On Choice Of Law For Corporate Internal Affairs", *Law and Contemporary Problems*, 48(3), 1985, s.186.

⁷⁶ AYGÜL, Şirketler, s.89.

Yukarıda belirtildiği gibi İngiliz Hukuku da kuruluş yeri sistemini benimsemektedir. Bu sistemi benimsemesinin temeli olarak 1892 tarihli Londra Mahkemesi kararı⁷⁷ dahi etki ettiği belirtilmektedir. ABD’de meydana gelen Delaware eyaletinde şirket kuruluşlarının yaygınlaşmasının bir benzeri de İngiltere’de meydana gelmektedir. Yatırımcılar, kendileri için en kârlı hukuku seçerek, genellikle İngiltere’de şirket kurmaya yönelik bir eğilim içindedirler. Sınırlı sorumluluktan ve iç hukuktaki kolaylıklardan faydalanmak için İngiltere’yi tercih etmektedirler⁷⁸. İsviçre, Hollanda ve İrlanda da şirketlere kuruluş yeri hukukunu uygulamaktadır. Kuruluş yerinden kasıt esasında teknik olarak sicil yeridir denilebilir. Bu kriterde temel olan şirketin kuruluşta tescil edildiği yerdir.

Gerçek İş Merkezi Kriteri; Şirketin idari ve hukuki işlerinin yürütüldüğü ve merkez olarak kayıtlı olan yer hukukunun uygulanmasını öngörür. İdare merkezi kriteri olarak da adlandırılan bu kriterde, merkezin bulunduğu yer hukukunun uygulanması çeşitli menfaatlere dayandırılmıştır. Örneğin, tüzel kişinin faaliyetini yürüttüğü ve yönettiği yer hukuku, bu tüzel kişinin çıkarlarını koruyan bir hukuk olarak kabul edilir⁷⁹. Bu kriter daha çok Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde karşımıza çıkar. Özellikle Almanya ve Fransa’da ortaya çıktığı ve gelişerek devam ettiği görülmektedir. Şirketle ilgili doğabilecek ihtilaflarda şirketin merkez hukukunun uygulanması gerekliliği, şirketle uygulanacak hukuk arasında kurulacak bağdan kaynaklanmaktadır. Çünkü şirketin, yönetildiği yer, tüzel kişi olarak varlığını devam ettirdiği yerdir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri; bu kriteri kabul eden ülke hukuklarında, şirketin kuruluş yeri ile merkezi aynı olmak zorundadır. Şöyle ki; bu ülke hukuklarında kuruluş yerinin farklı olması durumunda, o ülke hukukunu uygulamayacaklarından, tüzel kişilik kazanma hususundaki ihtilaf çözümlenemeyecektir⁸⁰. Bu teorinin kapsamında; şirketin en çok etkilediği ülke fiilen faaliyette bulunduğu ülkedir, bu nedenle tabiiyetinin tespitinin buna göre yapılması esas olmalıdır. Gerçek idare merkezi, kayıtlı olduğu, kurulduğu veya tescil edildiği yer değildir; yönetim kurulu, genel kurul gibi esas organlarının bulunduğu, şirketin faaliyet alanı ile ilgili kararların alındığı yerdir. Bu teoriye göre; şirketin kuruluş varlığı, hak ve fiil ehliyeti, yönetimi gibi konularda uygulanacak hukuk, fiili idare merkezi hukukudur.

Türk hukukunda kabul edilen sistemde MÖHUK madde 9 gereği gerçek ve tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyeti millî hukuklarına tâbidir. Tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyetleri, idare merkezi hukukuna tâbidir. Ancak fiilî idare merkezinin Türkiye’de olması hâlinde Türk hukuku uygulanacaktır. Ayrıca statüsü olmayan tüzel kişiler ile tüzel kişiliği bulunmayan kişi veya mal topluluklarının ehliyeti, fiilî idare merkezi hukukuna tâbidir (MÖHUK madde 9). Fakat belirtmek gerekir ki Türkiye’de Türk hukukuna göre kurulan bir şirketin idare merkezi de yine Türkiye sınırları içinde olmak zorundadır.

Türk milletlerarası özel hukukunda getirilen bir istisna kuralı bulunmaktadır. Bu kural MÖHUK madde 9/4’te düzenlenmiştir. Madde 9/4: “Tüzel kişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezi hukukuna tâbidir. Ancak fiilî idare merkezinin Türkiye’de olması hâlinde Türk hukuku uygulanabilir.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin ikinci cümlesi emredici nitelikte olmayıp yedek hukuk kuralıdır. Bu durumda şirketin statüsündeki merkezin Türkiye dışında olması mümkündür ancak fiilî idare merkezi Türkiye’de ise, Türk hukuku uygulanabilir⁸¹. Kanundaki ifadeden anlaşılacağı üzere bu istisna kuralı gerçek olmayan istisna kuralıdır, hâkime takdir yetkisi tanınmıştır. Burada hâkimin Türk hukukunu uygulamak konusunda her somut olayın özelliğine göre karar vermesi beklenir.

B. Türkiye’deki Bir Şirket Merkezinin Yurtdışına Taşınması

Şirketler hukukunda, bir şirketin tasfiyesine gerek olmaksızın, başka bir ülkede faaliyetlerine devam etmek için, merkezini yabancı ülkeye taşınması mümkündür. Bunun için diğer ülkede kurulmasına gerek bulunmamaktadır. Türk hukukunda öngörülen şartların yerine getirilmesi ile geçerli bir şekilde kurulmuş olan ve faaliyetine devam eden, şirketlerin merkezlerini yurt dışına taşınmaları mümkündür. Türk Ticaret Kanunu, bu konudaki düzenlemeyi madde 421’de esas sözleşme değişikliğinde düzenlemiştir. Buna göre, Türkiye’deki bir şirketin yurt dışına merkezini taşınması için yapılacak esas sözleşme değişikliğinde, tüm pay

⁷⁷ Londra Mahkemesinin kararında, Osmanlı İmparatorluğunda kurulmuş olan bir A.Ş.’de pay sahibi olan davacı, Londra’da tazminat davası açmıştır. Davaya konu olan şirketin ana sözleşmesinde yönetim kurulu toplantıları ve genel kurulun Londra’da yapılacağı düzenlenmiştir. İzmir ve civarında demiryolu inşa işi ile uğraşan şirketin zarar uğramasının ardından işbu dava açılmıştır. Sonuç olarak Londra Mahkemesi, şirketin kuruluş yerinin Osmanlı toprakları olduğunu savunmuş ve Osmanlı Devleti hukukunun uygulanmasını uygun görmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. ANSAY, s.4.

⁷⁸ Birleşik Krallık şirketler hukukunun ana mevzuatı olarak kabul edilen CA’da şirket merkezi bulundurmak, kanun koyucu tarafından şirketin kuruluşunun tamam olabilmesi için gerekli koşullardan biri olarak düzenlenmiştir. Şirket merkezinin adresinin değişmesi düzenlenmiştir. Buna göre, şirket, şirket merkezinin adresini sicil yetkilisine bildirmek kaydıyla değiştirebilme yetkisine sahiptir (CA sec. 87/1). Birleşik Krallık’ta şirket merkezinin kuruluşta seçmiş olduğu bölge ya da hukuk seçimi, milletlerarası özel hukuk açısından şirketin tabiiyetinin değişikliğine neden olmaz. Kurulan şirket, hangi yönetim ve yargı bölgesini şirket merkezinin bulunacağı yer olarak kabul ederse etsin, her halde Birleşik Krallık tabiiyetinde bir şirket olarak kabul edilmiştir. YASAN, Mustafa: “Birleşik Krallık Şirketler Hukukunda Şirket Merkezi (Registered Office) Mecburiyeti”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(2), 2013, s.998.

⁷⁹ GÜVEN, s.111; MEEUSEN, Johan: “Freedom of Establishment, Conflict of Laws and The Transfer of a Company’s Registered Office: Towards Full Cross-Border Corporate Mobility in the Internal Market?”, Journal of Private International Law, 13(2), 2017, s.294-323; VARGOVA, Petro: The Cross-Border Transfer of A Company’s Registered Office Within The European Union, Central European University, 2010, s.8.

⁸⁰ AYGÜL, Şirketler, s.59.

⁸¹ TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s.103 vd.; TEKİNALP Gülören: “Yabancı Tüzel Kişilerin Tanınması”, Halil Arslanlı’nın Anısına Armağan, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 1978, s.187-214; TEKİNALP, Gülören: “Milletlerarası Özel Hukukta Ortaklıkların Merkezi Kriteri AT Hukuku ve MÖHUK”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 19(1-2), 2011, s.909-921.

sahiplerinin oy birliği aranır (TTK madde 421/2-b). Ayrıca Yürürlük Kanunu⁸²'na göre, Türkiye'de kurulmuş ve faaliyeti devam eden Türk şirketinin tasfiyesine gerek olmaksızın ve başka ülkede kurulmasına gerek olmaksızın taşınması mümkündür (Yür. K. madde 12/2). Burada "taşınması" kelimesinden merkez değişikliği kastedilmektedir⁸³. Türk şirketinin merkezini yabancı bir ülkeye taşınması için, öncelikle Türk hukukunun aradığı şartların yerine getirilmiş olmalı, taşınacak olan yabancı ülkede de faaliyet göstermesi mümkün olmalı, şirketteki bu esaslı değişiklikten alacaklı ve ilgililer haberdar edilmiş olmalı ve Ticaret Sicil Yönetmeliği'nde düzenlenen hususların eksiksiz yerine getirilmiş olması gerekmektedir (Yür. K. madde 12/2). Yönetmelikte belirtilen şart; 116'ncı maddede düzenlenmiş belgelerin eksiksiz olarak sunulmasıdır. Anılan madde uyarınca, Yürürlük Kanunu'nda sayılan hususların varlığına ilaveten, alacaklıların tümünün yazılı muvafakatleri gerekir, alacaklıların alacaklarının ödendiği ya da teminat altına alındığı belgelendirilmelidir⁸⁴. Sosyal güvenlik kurumu ve vergi dairesi gibi kamu kurumlarına da borcun olmadığına dair belgenin sunulmuş olması gerekmektedir. Şirketin merkezinin yurt dışına taşınmasına ilişkin alınan yetkili organ kararı da kayıtlı olunan Ticaret Sicil Müdürlüğüne verilir (Yön. madde 116). Tüm bu işlemlerden sonra yabancı ülkede öngörülen kurallar gereği, o ülkede faaliyete başlandıktan ve merkez naklinin gerçekleşmesinden sonra Yön. madde 116/3 gereği; aynı yönetmelik madde 32/2'ye yapılan atıfla; Yabancı bir ülkede o hukuka tâbi olarak düzenlenen belgelerin Türk konsolosluğundan veya Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi (Apostil Sözleşmesi)⁸⁵ hükümlerine göre tasdik ettirilmesi ve noter onaylı Türkçe çevirisi ile birlikte müdürlüğe verilmesi zorunludur. Ticaret sicil müdürlüğü bunun üzerine, söz konusu şirkete ait kayıtları ticaret unvanı, merkezi, tescile yetkili yabancı makam, nakilden önceki tüm alacaklıların korunmaya alındığına dair belgeler tescil edilir (Yön. madde 117).

Türk şirketler hukukunda en sık rastlanan şirket türü olarak bilinen anonim şirketin merkez değişikliği konusunda TTK madde 421/2-b ye göre genel kurulda oybirliğinin sağlanması gerekmektedir⁸⁶. Şirket merkezi değişikliği, esas sözleşmenin değiştirilmesidir. Bu nedenle ticaret siciline tescil edilmelidir (TTK madde 455).

Merkezi Türkiye'de olan bir şirketin mevzuatta yer alan şartları yerine getirerek merkezini yurtdışına taşınmasının milletlerarası özel hukuk bağlamındaki etkisi şirketin tabiiyetinin değiştirilmesidir. Merkezin Türkiye'den bir başka ülkeye naklinin gerçekleşmesi ile şirket artık bir Türk şirketi vasfını taşımamaktadır.

C. Yabancı Ülkedeki Bir Şirketin Merkezinin Türkiye'ye Taşınması

Yabancı bir ülkede kurulmuş ve faaliyetlerine devam eden yabancı şirketler zaman zaman şirket merkezi değişikliğine gidebilir ve merkezlerini Türkiye'deki bir Ticaret Sicil Müdürlüğü'ne kaydettirmek isteyebilir. Şirketlerin merkez değişikliği her ülke hukukunda ayrı özellik göstereceğinden Türkiye'de bu konuda ek bazı talimatlar getirmiştir. Bu konu TTK'da açıkça düzenlenmemiştir. Türk şirketler hukuku mevzuatı olarak Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 12'nci maddesinde ise merkezleri Türkiye içinde ve dışında bulunan ticarî işletmelerin Türkiye şubelerinin tescili ve Türkiye'deki bir şirketin merkezinin yurt dışına taşınması konusu düzenlenmiştir. Bunun yanında Yönetmeliğin 115'inci maddesinde yabancı şirketlerin merkezinin Türkiye'ye taşınması konusu yine aynı başlıkla düzenlenmiş gerekli belgeler ve tescil usulü öngörülmüştür. Yabancı bir şirketin merkezinin Türkiye'ye taşınması durumunda, ticaret şirketinin tescili için gerekli belgelere ilaveten birtakım belgeler ve Türkçe tercümelere de ibraz edilmelidir.

Bu belgeler:

- Merkezi Türkiye'ye taşınan yabancı şirketin tâbi olduğu ülke hukuku kanununa uygun olarak kurulduğu ve faaliyet gösterdiğini gösteren ve o ülkenin ticaret sicili tarafından verilmiş olan veya sicil teşkilatı olmaması halinde yetkili makam tarafından verilmiş olan belge ve Türkçe tercümesi.
- Merkez değişikliğinde gereken işlemlerin bu yabancı şirketin kendi hukukuna uygun olduğuna ilişkin yurtdışındaki yetkili makamdaki alınan belge ve Türkçe tercümesi.
- Merkezi nakledilen yabancı ticaret şirketinin, Türk hukukuna uyarlanmış şirket sözleşmesi ve Türkçe tercümesi.
- Merkezini taşıyacak yabancı şirketin tescili izne bağlı ise, ilgili kurumdan alınan izin yazısı. (Yön. madde 115/1)

Yukarıda sayılan ve Türkçe tercümesi istenen her bir belgenin bu tercümelere noter onaylı olmak ve yeminli tercüman tarafından çevrilmek zorundadır. Ayrıca merkezini Türkiye'ye taşıyan şirketlerin, tescil aşamalarında, Türkiye'de kurulan ve işlerini yürüten şirketlere uygulanan hükümler uygulanır. Ticaret Sicil Müdürlükleri; bu tescil sırasında, merkezi Türkiye'ye taşınan şirketin Türk hukukuna göre örgütlenerek faaliyet göstermesinin mümkün olup olmadığını, merkezini taşıyan ticaret şirketi ise şirket sözleşmesinin Türk hukukuna uygunluğunu veya bu sözleşmenin Türk Hukukuna uyumlaştırıldığını araştırmakla görevlidir (Yön. madde 115/3).

⁸² 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 14.01.2011, RG: 14.02.2011, 27846.

⁸³ KARA, Etem: "AB Şirketler Hukuku ve Dışa Göçler Açısından Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 12. Maddesi", ERÜHFD, 11(1), 2016, s.136.

⁸⁴ AYGÜL, Bildiri, s.6.

⁸⁵ Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılmasına Dair 5 Ekim 1961 tarihli Lahey Sözleşmesi, 16.09.1984 tarihli ve 18517 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış; 29.09.1985 tarihinde Türkiye'de yürürlüğe girmiştir.

⁸⁶ KARAAHMETOĞLU, s.25.

Bir yabancı şirketin merkezini Türkiye'ye taşıması için yabancı ülkedeki merkezi doğrudan nakletmesi gerekir. Yurtdışındaki merkezin muhafaza edilerek Türkiye'de de "merkez" açılması mümkündür. Merkez değişiklikleri sadece nakil yoluyla gerçekleştirilebilir.

D. Şirketlerin Sınırışı Merkez Değişikliği Durumunda Kanunlar İhtilafı Kuralına Dair Değerlendirme

Türk kanunlar ihtilafı kurallarında şirketler hukukuna özgü bir bağlama kuralı yoktur. Şirketlerin faaliyetleri ve işleyişi konusunda yabancılık unsuru bulunması halinde uygulanacak hukuk şirketin şahsi statüsüne göre belirlenmektedir. Başka bir ifadeyle MÖHUK madde 9/4-5'te yer alan genel ehliyet kuralına göre tespit edilmektedir. Ehliyet konusu kişiler hukukuna özgü olduğundan atıf dikkate alınacaktır. Söz konusu bağlama kuralı MÖHUK madde 9/4-5; yalnızca şirketlerin ehliyetine değil; bunların merkez değişiklikleri, birleşme devralma gibi önemli adımlarında da uygulanacak hukuk kuralı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şirketlerin merkezini kayıtlı olduğu ülkeden başka bir ülkeye taşıması durumunda tüzel kişiliğin sona erip ermeyeceği, tabiiyetindeki değişiklik ve organlarının nasıl etkileneceği konusunda netlik bulunmamaktadır. Bu durumda Türk hukukunda mevcut kanuna göre ehliyete ilişkin temel kural esas alınacaktır.

İsviçre Hukuku bakımından ele alındığında; İsviçre milletlerarası özel hukukunda şirketlerin merkezinin değiştirilmesi ile ilgili hükümler yer almaktadır. Nitekim Türk milletlerarası özel hukuk mevzuatının birçok konuda İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk mevzuatından esinlendiği kabul edilmektedir. Ayrıca İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk mevzuatının şirketler hukuku bağlamında ele aldığı konuların örnek olarak incelenmesi ve uygulama açısından değerlendirilmesinin Türk milletlerarası özel hukukunda yapılması planlanan değişiklik için faydalı olacağı kanaatindeyiz.

İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk mevzuatında, yabancı bir şirketin merkezinin İsviçre'ye nakledilmesiyle ilgili ayrı bir düzenleme bulunmaktadır (IPRG madde 161). IPRG madde 161'e göre yabancı bir şirket eğer tabi olduğu yabancı hukuk buna izin veriyorsa tasfiye olmaksızın ya da yeni kuruluş yapılmasına gerek olmaksızın İsviçre hukukuna tabi olabilir. Yabancı şirketin tabi olduğu hukukun izin vermesine ek olarak bu şirketin hem tabi olduğu hukukun aradığı şartları yerine getirmesi hem de İsviçre hukukunun öngördüğü şirket şekillerinden birine uyması gerekmektedir. Bu durumda yabancı şirket tasfiye edilmeden ya da yeniden kurulmadan İsviçre hukukuna tabi olacaktır⁸⁷. IPRG madde 161/2'ye göre; şirketlerin merkez değişikliğinde İsviçre hukukuna göre yabancı hukuk tarafından belirlenen şartlar gerçekleşmemiş olsa dahi özellikle İsviçre'nin önemli çıkarlarıyla ilgili olan durumlarda Federal Konsey şirketin İsviçre hukukuna tabi kılınmasına izin verebilir. Merkez değişikliğinin zamanlaması bakımından ise yine IPRG 162/1'de görüldüğü üzere tescil yükümlülüğü bulunan bir şirketin ticari faaliyet merkezine İsviçre'ye taşıdığı ve İsviçre hukukunda öngörülen şirket türlerinden birine dahil olduğunu ispatladığı andan itibaren İsviçre hukukuna tabi olur. İsviçre ile yeterli bir bağın mevcut olduğunu ve İsviçre hukukunda öngörülen şirket şekillerinden birine uyum sağladığını ispatladığı andan itibaren İsviçre hukukuna tabi olacağı belirtilmektedir.

İsviçre hukukunda bir şirketin tasfiye olmaksızın ve yeniden kuruluşu gerek olmaksızın yabancı bir hukuka tabi kılınabileceği de düzenlenmiştir. Buna göre İsviçre hukukunun aradığı şartların yerine getirilmiş olması ve şirketin tabi olmak istediği yabancı hukuka göre varlığını devam ettirmesi gerekmektedir. Söz konusu şirket tasfiye olmadan ve yeniden kurulmadan yabancı bir hukuka tabi olunmasında alacaklıların güvencesi saplanmaya çalışılmıştır. Şirketin yasal statüsündeki değişikliği alacaklılara duyurmaları ve alacaklarını bildirmeleri gerektiğini ifade eden bir çağrı yapılması zorunludur. Şirketin merkezinin İsviçre'den yabancı bir ülkeye taşınması için aranan şartlara bakıldığında öncelikle şirketin İsviçre hukuku tarafından aranan şartları yerine getirmiş olması gerekmektedir. Ayrıca yurt dışına nakledilmesi için İsviçre hukukunun aradığı konuya ilişkin bir karar alınması gerekli duyuruların yapılması ve bazı unsuru şartlarının yerine getirilmiş olması gerekmektedir. İsviçre hukukunda aranan bir başka şart ise şirketin tabi olmak istediği hukuka göre varlığını devam ettirebilecek olmasıdır. Şirkette devamlılığı sağlamak, hukuki boşluğa neden olmamak ve hak sahibi kişilerin zedelenmesini önlemek amacıyla şirketin tasfiye olmadan ya da yeniden kurulmasına gerek olmadan statüsünün değiştirilmesi mümkündür. Nitekim burada görülmektedir ki İsviçre hukuku şirketlerin merkezinin İsviçre'den başka bir ülkeye ya da başka bir ülkedeki şirketin merkezini İsviçre'ye taşınması durumunda üçüncü kişilerin menfaatinin ve pek tabii şirketin menfaatinin zedelenmemesi için gerekli önlemlerin alınması konusunda düzenlemeler getirmiştir. Kanaatimizce bu düzenlemeler ekonomik istikrarın ve sürdürülebilirliğin devamı şirketlerin kurumsal yapısının zedelenmemesi ve ticari itibarlarının hasar almaması bakımından önemli ve gereklidir. Özellikle alacaklıların korunması bağlamında ele alındığında bir şirketin ticari iş ve işlemlerinin devamlılığı açısından şirketin merkez değişikliğinin tek başına faydalı olması kanaati şirketin işleyişi ile ilgili diğer hususların da korunmasıyla birlikte önem arz etmektedir bu nedenle şirketlerin sınır aşırı merkez değişikliklerinde bir bağlama kuralının yer almasının gerekli olduğu kanaatindeyiz.

V. SONUÇ

Şirketler hukukunda, merkez değişiklikleri Türkiye içindeki değişikliklerde iç mevzuata uygun olarak; yabancı ülkelere merkez naklinde ise kanunlar ihtilafı kuralları ile ülkelerin iç mevzuatı birlikte

⁸⁷ DUTOIT, Bernard: Droit International prive suisse Commentaire de la loi fédérale du 18 décembre 1987, 2005, s. 560 vd.

uygulanarak mümkündür. Şirketlerin kişilikleri, tanınması ve tabiiyetinde meydana gelen ülkesel farklılıklar merkez değişikliklerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda şirketler kurulurken, kuruldukları ülkenin ve tayin edilecek idare merkezinin bulunduğu yerin hukuklarının merkez değişikliği konusuna nasıl yaklaştığı bilinmelidir. Aksi halde kurulmuş ve faaliyette olan bir şirket, sadece merkez nakli için tasfiye ve kuruluş işlemlerini baştan itibaren yeniden yapmak durumunda kalabilir. Burada ekonomik kayıplar söz konusu olacak ve şirketin faaliyetine devam etmesi engellenecektir.

Şirketlerin işleyişi ile ilgili uygulanacak hukukun tespitinde şirketin tabiiyetinin belirlenmesi gerekmektedir. Şirketlerin tabiiyetinin tespitinde merkez yerinin Türkiye olması durumunda uygulanacak hukukun da Türk hukuku olduğu görülmektedir. Bu nedenle şirketin merkezinin hangi ülkede olduğu tespit edilmelidir. Bir Türk şirketinin merkezinin yurtdışına taşınması, şirketin tabiiyetinin değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca şirketin tabiiyet değişikliğine bağlanan bir sonuç olarak da şirketin tabiiyetinin tespit edilmesiyle bağlama kuralının belirlenmesinde MÖHUK madde 3 gereğince dava anında şirketin statüsü ne ise tabiiyet tespiti buna göre yapılmaktadır. Bu nedenle şirketler hukukuna ilişkin olası uyuşmazlıklarda merkez değişikliği ile şirket statüsünün değiştirilmesinin birbirine bağlı olduğu görülmektedir. Şirketler hukukuna ilişkin bir uyuşmazlıkta örneğin alacaklarının menfaatlerinin zedelenmesi ya da ortaklar arasında birtakım sıkıntılar doğması durumunda uyuşmazlığa uygulanacak hukukun tespitinde MÖHUK madde 9 dikkate alınacaktır ve burada uygulanacak hukuk kuralının hangi andaki hukuka ilişkin olduğuna dair özel bir düzenleme yoktur. Bu nedenle MÖHUK madde 3'te yer alan genel hüküm "dava anı" esas alınarak uygulanacak hukuk tespit edilecektir. Bu bağlamda şirketin merkezinin değiştirilmesiyle şirketin tabiiyet değişikliği ve dava anının belirlenmesi konusundaki karmaşıklığın giderilmesi yerinde olacaktır.

Şirketlerin, kuruldukları ülkeden başka bir ülkede faaliyette bulunması yerleşim özgürlüğü ve sermayenin serbest dolaşımı bağlamında önemlidir. Bu durumda ise olası uyuşmazlıklar bakımından kanunlar ihtilafı kurallarına yönelik belirsizlik ortaya çıkacaktır. Teknik olarak "yabancı şirket" diye vasıflandırılan şirketin öncelikle statüsünün tespitinden başlayarak şirketlere dair tüm konularda uygulanacak hukukun belirlenmesi sorun teşkil edebilecektir. Bu konuda çalışmamızda değindiğimiz iki temel teori bulunmaktadır. Bunlar: kuruluş yeri ve gerçek idare merkezi teorileridir. Ülkelerin iç mevzuatlarında esas alınan teorinin farklılaşması konusunda uygulanacak hukukun tespiti farklılık arz edebilecektir.

Türk hukukunda yabancı şirketlerin tabiiyetine uygulanacak hukuka dair özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Türk milletlerarası özel hukuk sisteminde tüzel kişilerin veya mal topluluklarının ehliyetine dair sadece MÖHUK madde 9/4'te yer alan hüküm yürürlüktedir. Bu hükme göre de tüzel kişilerin veya kişi ya da mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetlerinin statülerindeki idare merkezi hukukuna tâbi olduğu, ancak fiili idare merkezinin Türkiye'de bulunması durumunda Türk Hukuku'nun uygulanabileceği düzenlenmiştir. Geline nokta küresel ticaret sınırlarının ortadan kalktığı sınır aşan şirket hareketlerinin sıklığı son yıllarda uyuşmazlıkların çıkması da kaçınılmazdır. Bu nedenle başta şirketlerin tabiiyeti, merkez değişiklikleri, sermaye transferi ve ortakların hak ve sorumlulukları bakımından büyük belirsizliklerin ortadan kaldırılması için MÖHUK revizyonuna gidilmesinin şirketler hukukuna dair majör konuların ayrıca düzenlenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamızda yer verdiğimiz üzere İsviçre hukukunda yer alan şirketlere ilişkin özellikle merkez değişikliklerine ifade eden milletlerarası özel hukuk bağlama kurallarının koruyuculuğu ve faydası ele alındığında Türk milletlerarası özel hukuk sisteminde şirketlere ilişkin önemli konulara dair birtakım düzenlemelerin yapılmasının özellikle çalışmamız kapsamında merkez değişikliklerinin ayrı bir fıkra ile düzenlenerek şirketin tabi olacağı hukuk ve tüzel kişinin devamlılığı bakımından bir netlik kazandırılmasının gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Çalışmanın temasında şirketlere ilişkin uyuşmazlıklar ve uygulanacak hukuk konusunda bir mevzuat düzenlenmesinin yerinde olacağı kanaati oluşmuştur.

KAYNAKÇA

- AKÜNAL, Teoman: Türk Medenî Hukukunda Tüzel Kişiler, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998.
- ANSAY, Tuğrul: "Yabancı Şirketlerin Serbest Yerleşimi ve Tanınması", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 23, 2003, s.1-18.
- ARAT, Tuğrul, Ticaret Şirketlerinin Tabiiyeti, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970.
- AYBAY, Rona/ÖZBEK, Nimet/ERSEN PERÇİN, Gizem: Siyasal Kitabevi, Vatandaşlık Hukuku, Ankara 2019.
- AYGÜL, Musa: Milletlerarası Özel Hukukta Şirketlere Uygulanacak Hukukun Tespiti, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.
- AYGÜL, Musa: "Şirketin İdare Merkezinin Türkiye'ye ya da Türkiye Dışına Nakli", Anadolu Kongresi, 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı, Diyarbakır 2020, s.1-11.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 4. Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- AZARKAN, Necat: "Dünya Ticaretinin Küreselleşmesi Bağlamında Yabancı Şirketlerin Yerleşim Özgürlüğü", Regesta, 3(1), 2013, s.79-105.
- BAHTİYAR, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2024.
- BAHTİYAR, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, 22. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2023.
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: Ticaret Hukuku Dersleri, 2. Bası, Dora Yayıncılık, Bursa 2012.
- COŞGUN, Hüseyin: Avrupa Şirketi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- CUYVERS, Armin: "Freedom of Establishment and the Freedom to Provide Services in the EU", in Ugrashebuja, Emmanuel/Ruhangisa, John/Ottervanger, Tom/Cuyvers, Armin (ed.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 2017, s.376-391.

- DEMİREL, Duygu: Ticaret Sicili, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- DEMOTT, Deborah A.: “Perspectives On Choice Of Law For Corporate Internal Affairs”, Law and Contemporary Problems, 48(3), 1985, s.161-198.
- DOĞANAY, İsmail: “Şirketlerin ve Özellikle Anonim Şirketlerin Tabiiyeti”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 13(1), 1985, s.65-78.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II, Kişiler Hukuku, 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.
- DUTOIT, Bernard: Droit International prive suisse Commentaire de la loi fédérale du 18 décembre 1987, 2005.
- DYRBERG, Peter: “Full Free Movement of Companies in Community at Last”, EUR.L.REV, 28(4), 2003, s.528-534.
- EBKE, Werner F: “The ‘Real Seat’ Doctrine In The Conflict of Corporate Law”, INT’L LAW, 36, 2002, s.1015-1037.
- ESEN, Emre: Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011.
- ERDOĞAN, İhsan/KESKİN, A. Dilşad: Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku), 5. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- ERGÜN, Ömer: Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- GIERKE, Otto von: Deutsches Privatrecht, Erster Band Allgemeiner Teil und Personenrecht, 3. Auflage (unveränderter Nachdruck der zweiten Auflage von 1936), Duncker&Humblot, Berlin 2010.
- GÜNGÖR, Gülin: Tabiiyet Hukuku, 11.Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- GÜREL, Murat: “Polbud Kararı Sonrasında İş Kurma Serbestisinin Kapsamı ve Şirketlerin Sınırışan Tür Değişikliği”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 17(2), Ocak 2019, s. 279-316.
- GÜNGÖR, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.
- GÜVEN, Pelin: Ortaklıkların Merkez Değişikliğinde Birleşme, Bölünme Malvarlığının veya İşletmenin Devrinde Uygulanacak Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- HATEMİ, Hüseyin: Medeni Hukuk Tüzel Kişileri Cilt I, Giriş, Tarihi Gelişim, Eski Vakıflar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1979.
- İSBİR, K. Begüm: Kamu Tüzel Kişiliği, Turhan Kitabevi, Ankara 2017.
- İYİT, Bülent: Milletlerarası Özel Hukukta Ticaret Şirketlerinde Birleşmeler ve Devralmalar, Platon Hukuk, İstanbul 2022.
- KARA, Etem: Avrupa Birliği’nde Şirketlerin Sınırışan Hareketliliği, Seçkin Yayıncılık Ankara 2014.
- KARA, Etem: “AB Şirketler Hukuku ve Dışa Göçler Açısından Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 12. Maddesi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(1), 2016, s. 125-146.
- KARAAHMETOĞLU, İsmail Özgün: “Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 1.5.2016 Tarihinde Verdiği E.2015/9937, K. 2016/4885 Sayılı Kararı Işığında Anonim Şirketin ‘Merkezi’ Kavramı”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1), 2017, s.1-49.
- KAŞAK, Fahri Erdem: “Tüzel Kişilik Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 2020, s.1242-1263.
- KAVLAK, Bengül: Uluslararası Şirket Birleşmeleri, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019.
- KAVLAK, Bengül: “Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Temelinde Avrupa Birliği Hukukunda Şirketlerin Yerleşme Özgürlüğü” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 134, 2018, s. 637-704.
- KERVANKIRAN, Emrullah: “Sermaye Ortaklıklarında Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(3-4), 2007, s.453-472.
- KIRCA, İsmail/ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal/MANAVGAT, Çağlar: Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013.
- KONYALI, Sinan Can: “Avrupa Birliği Hukuku ve Avrupa Birliği Adalet Divanı İçtihatları Işığında Ticari Şirketlerin Yerleşme ve Serbest Dolaşım Özgürlüğü”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), 2015, s.115-153.
- KOROM, Veronika/METZİNGER, Peter: “Freedom of Establishment for Companies: the European Court of Justice Confirms and Refines its Daily Mail Decision in the Cartesio Case C-210/06”, European Company and Financial Law Review, 6(1), 2009, s.125-161.
- MEEUSEN, Johan: “Freedom of Establishment, Conflict of Laws and the Transfer of a Company’s Registered Office: Towards Full Cross-Border Corporate Mobility in the Internal Market?”, Journal of Private International Law,13(2), 2017, s.294-323.
- MOROĞLU, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkların Tabiiyeti ve Tanınması”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 22, 2002, s.413-420.
- NİBOYET, J. P./FİŞEK, Hicri: “Şirketlerin, Hakikaten, Bir Tabiiyeti Mevcut Mudur?”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3, 1952, s.97-113.
- NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 31. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2023.
- OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.
- OĞUZOĞLU, Cahit: Eski ve Yeni Telakkilere Göre Hükmi Şahsiyet, Ankara, Hukuk İlmîni Yayma Kurumu Konferanslar Serisi, 1937.
- ÖZEL, Sibel: "Avrupa Adalet Divanı'nın Inspire Art Kararı Üzerine Bir İnceleme", in Arkan, Sabih/Yongalık, Aynur (ed.), Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan, Turhan Kitabevi Ankara 2006, s.459-476.
- ÖZEL, Sibel/ERKAN, Mustafa/PÜRSELİM, Hatice Selin/KARACA, Hüseyin Akif: Milletlerarası Özel Hukuk, 3. Baskı. İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2024.
- ÖZSUNAY, Ergun: Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler Tüzel Kişilerin Genel Teorisi/Dernekler/Vakıflar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1982.
- ÖZTAN, Bilge: Tüzel Kişiler (Ders Notları), Turhan Kitabevi, Ankara 1994.
- PEKDİNÇER, Tamer: “Ticaret Sicili Açısından Merkez-Şube-Satış Mağazası Kavramları”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s.471-479.
- PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 9. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- RAMMELOO, Stephan: “Cross-Border Company Mobility and the Proposal for a 14th EC Company Law Directive: “Daily Mail” Surmounted”, Maastricht Journal of European and Comparative Law, 6(2), 1999, s.105-110.

- ROTHER, Nicole: “Freedom of Establishment of Legal Persons within the European Union: An Analysis of the European Court of Justice Decision in the Überseering Case”, American University Law Review, 53, 2004, s.1103-1141.
- SAVIGNY, Friedrich Carl von: System des Heutigen Römischen Rechts, Band II, Veit, Berlin 1840.
- SÜRAL, Ceyda/TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur: Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Özkan, Işıl/Süral Efeçinar, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur (ed.), Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİĞANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 11.Bası, Beta Basım, İstanbul 2024.
- TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- TEKİNALP, Gülören: “Milletlerarası Özel Hukukta Ortaklıkların Merkezi Kriteri AT Hukuku ve MÖHUK”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 19(1-2), 2011, s.909-921.
- TEKİNALP Gülören: “Yabancı Tüzel Kişilerin Tanınması”, Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 1978, s.187-214.
- TEKSOY, Barış: “Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinden Doğan Kanunlar İhtilafında Kuramsal Sorunlar”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 29(2), 2013, s.167-224.
- TEKSOY, Barış: “Türk Kanunlar İhtilafı Hukukunda Tüzel Kişiler ve MÖHUK’un 9. Maddesi”, in Tanrıbilir, Feriha Bilge/Gümüşlü Tunçağıl, Gülce (ed.), 10. Yılında MÖHUK Sempozyumu, Ankara 2019, s.210-237.
- ULAŞ KISA, Seda: “Milletlerarası Özel Hukukta Ticaret Şirketlerinin Temsil ve İlzamı”, İstanbul Barosu Dergisi, 76(1), 2002. s.41-67.
- ULUOCAK, Nihal: Türk Vatandaşlık Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986.
- VACCARO, Enrico: “Transfer of Seat and Freedom of Establishment in European Company Law”, EBLR, 2005, s.1348-1365.
- VARGOVA, Petro: The Cross-Border Transfer of a Company’s Registered Office Within the European Union, Central European University, 2010.
- VOSSESTEIN, Gert-Jan: “Transfer of Registered Office, The European Commission’s Decision Not to Submit Proposal for a Directive”, 4(1), 2008, s.53-65.
- VOSSESTEIN, Gert-Jan: “Companies’ Freedom of Establishment after SEVIC”, European Company Law, 3(4), 2006, s.177-182.
- WOOLDRIDGE, Frank: “Überseering: Freedom of Establishment of Companies Affirmed”, European Business Law Review, 14(3), 2003, s.227-235.
- WYMEERSCH, Eddy: “Is a Directive on Corporate Mobility Needed?”, European Business Organization Law Review, 8(1), 2007, s.161-169.
- WYMEERSCH, Eddy: Centros: A Landmark Decision in European Company Law, Institute Working Paper Series, WP 1995-15, Gent 2001.
- YASAN, Mustafa: “Birleşik Krallık Şirketler Hukukunda Şirket Merkezi (Registered Office) Mecburiyeti”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(2), 2013, s.997-1014.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Yazar Burcu İRGE ERDOĞAN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Burcu IRGE ERDOGAN, who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnÜHFD in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that İnönü University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnönü University Law Review.